

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede → nr 1 | 2006

Påmelding Hoveleir side 58

Finn lettere fram

av Vidar Haagensen

Bladet fortsetter å endre seg. Noen blir usikre av alle forandringene vi gjør. Vi forandrer for å gjøre bladet bedre. Bladet finner en ny form og blir gjenkjennelig etter noen utgivelser.

Før jul jobbet vi mest med teksten i artiklene. Nå har vi sett på bilder, grafikk og tekst i sammenheng. Hvordan de er utformet sammen bestemmer hvor godt du leser innholdet.

Grafisk utforming for bladet lager firmaet Hvarings. De samarbeider med oss for å gjøre bladet bedre. De og vi må lære mer om hva som gir enkel utforming. Det utforsker vi sammen.

Det skal bli lettere å finne fram i bladet. Et resultat ser du på denne siden og neste. Du kommer først til oversikt over innhold når du åpner bladet. Fargene på sidetallene viser til artiklene ut i bladet. Her finner du fargen og sidetallet igjen.

Lese ulike nivå
Leseren skal få så mye ut av artikkelen som mulig.

Hver artikkel skal ha flere lesenivåer. En leser med utviklingshemming uten språk kan se på bildene og få informasjon fra det. Kravet til talende bilder blir viktig.

En utviklingshemmet leser lettlest tekst og finner støtte i bildene. Plassering av bilder blir viktig.

For lesere uten lesevaner er hele artikkelen tilgjengelig. En forståelse av behovet for tilrettelagt informasjon får alle av å lese artiklene.

Internasjonale bilag

Mye arbeid er lagt ned på bilaget om internasjonalt solidaritetsarbeid. Vi gir her en innføring i et vanskelig emne. Mye kunnskap er nødvendig for å forstå det arbeidet NFU gjør i utlandet. Vi har gjort et forsøk. Bilaget er markert med grønn kant nederst på hver side i bilaget.

Ingen lettlest

En artikkel har ingen lettlest i denne utgaven. Tema-artikkel om skole er uten lettlest. Vi beklager det. Vi arbeidet mye med lettlest for andre artikler. Tiden ble for kort til å lage god lettlest for tema-artikkelen.

samfunn for alle

Medlemsblad for
Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Fem utgivelser per år.
Årsabonnement: 300,- kroner

ISSN: 0803-5105

Redaktør: Vidar Haagensen
Forside foto: Margrethe Svedal

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8953 Youngstorget
0028 Oslo
Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
Direkte: 22 39 60 61
E-post: vidar@nfunorge.org

Annonseakkvisitør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50

Layout: Hvarings as I siri
Trykk: Allservice as

Utgivelse 2 er 4. mai
Frist for saker er 16. mars
Annonsefrist 22. mars

Utgivelse 3 er 19. juni
Frist for saker er 3. mai
Annonsefrist 10. mai

Utgivelse 4 er 21. september
Frist for saker er 11. august
Annonsefrist 18. august

Utgivelse 5 er 29. november
Frist for saker er 18. oktober
Annonsefrist 25. oktober

Lettlest

Vanlig

Artiklene i bladet er med lettlest og vanlig tekst. Tekst er merket med symbol. Innledning er i lettlest.

Lettlest for utviklingshemmede er enkel tekst med enkelt innhold. Kravet til kunnskap om tema i artiker skal være lavt. God lettlest er støttet av enkel utforming.

Lettlest er viktig hjelpemiddel for utviklingshemmede. Det gir tilgjengelighet til informasjon.

Innhold

4 Lov mot diskriminering	58 Påmelding organisasjonsleiren
6 Personlig assistanse	60 NFU-butikk
8 Inkluderende arbeidsliv	63 NFU-innformasjon
9 Forbundslederen har ordet	64 Kunst av utviklingshemmet
10 NFU-nytt	
20 Reportasje: Kurs for fagorganiserte	Bilag:
22 Tema: inkluderende skole	29 8 sider om internasjonalt solidaritetsarbeid
44 Kommunal økonomi	39 Innbydelse Sommeridrettslekene
48 Minneord	

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Forklaring av ord

Diskriminere

Å diskriminere er å gjøre forskjell på folk.

Et hus med bare trapp til hovedinngangen stenger rullestolbrukere ute.

Eieren av huset diskriminerer rullestolbrukeren.

Utviklingshemmede blir diskriminert når brosjyren om valget er uten lettest.

Likeverd

Alle mennesker er verd like mye.

Likeverd er et prinsipp.

Det er en menneskerett.

Likeverd betyr at alle har rett til å bli behandlet likt og forbud mot å bli diskriminert.

Tilgjengelig

Hus uten trapp til hovedinngang er tilgjengelig for alle.

Rullestolbrukere kommer inn.

Brosjyre med enkelt språk er tilgjengelig.

Alle med lesevansker kan forstå den.

Dette er eksempler på god tilgjengelighet.

God tilgjengelighet får vi når vi planlegger og tilrettelegger for alle i samfunnet.

Universell utforming

Brukerne av et hus har forskjellige behov for tilrettelegging.

Tenker de som bygger huset på det blir huset godt tilgjengelig.

Universell utforming kaller vi denne tankegangen.

Lov for tilgjengelig samfunn

Funksjonshemmede møter mange hindringer i samfunnet.

De blir diskriminert som borgere i samfunnet.

En ny lov skal hindre det.

NFU uttaler seg om loven til regjeringen.

Forbundet er fornøyd med loven.

Regjeringen kommer til å vedta loven.

Uttalt prioritering fra Regjeringen

I Soria Moria-erklæringen sies det klart at Regjeringen ønsker en antidiskrimineringslov for funksjonshemmede. De ønsker å utarbeide en handlingsplan for tilgjengelighet til transport, bygg, IKT og andre viktige samfunnsområder. Det er å håpe at Regjeringen følger opp regjeringsplattformen på dette punktet. Men først har interesseorganisasjonene og andre parter i samfunnet sagt sitt.

Forslag til en antidiskrimineringslov på grunnlag av nedsatt funksjonsevne, NOU 2005:8 Likeverd og tilgjengelighet har vært ute til høring. NFU mener at innføring av en slik lov er et viktig skritt på veien i arbeidet med å skape et samfunn der mennesker ikke diskrimineres på grunnlag av funksjonsnedsettelse.

Støtten til en egen antidiskrimineringslov synes å være unison fra funksjonshemmedes organisasjoner. NFU velger i sitt høringsvar å fokusere på områder og forslag som forbundet mener er utilfredsstillende.

Plikt til individuell tilrettelegging

I forslag til diskriminerings- og tilgjengelighetslov foreslår utvalget at plikt til individuell tilrettelegging bare er pålagt når dette er rimelig. NFU er skeptisk til den ordlyden som utvalget foreslår for denne paragrafen.

I høringsvaret skriver NFU at ”Pliktsubjektet skal bare kunne bli pålagt å gjennomføre individuell tilrettelegging som er rimelig. NFU mener dette ikke sikrer den enkelte godt nok på de viktige arenaene som paragrafen gjelder. NFU frykter at denne ordlyden vil føre til at mange pliktsubjekter lett vil argumentere med at en individuell tilrettelegging ikke er rimelig. NFU ser at det kan bli for byrdefullt for enkelte pliktsubjekter hvis retten til individuell tilrettelegging skulle bli absolutt. Men vi mener det bør kunne brukes en formulering som gir større grad av plikt enn ordet rimelig. Skal kommunene selv ta en vurdering på hvorvidt det er særlig påtrengende med individuell tilrettelegging antar NFU at kommunene lett vil konkludere med at vilkåret ikke er oppfylt. Slik vi oppfatter det vil det blant annet for grunnskolen være kommunen selv som skal ta en vurdering på om det er en rimelig tilrettelegging som kreves. På grunnlag av den kunnskap NFU har om kommunenes vilje til å bruke ressurser på mennesker med funksjonsnedsettelse er vi redd dette vil føre til segregerte skoletilbud i stedet for tilrettelegging på nærskolen.”

Satsningsområde

NFU støtter i sin høringsuttalelse mindretallets forslag om at informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) må tas inn under § 11 om plikt til universell utforming av bygg og anlegg slik at dette blir gjort til

satsingsområder med tidsfrister for tilgjengelighet.

Manneråkutvalget (NOU 2001:22 Fra bruker til borger), foreslo på tre områder. Dette omfattet bygg, transport og IKT/informasjon. Det ble foreslått å sette tidsfrister, nasjonale standarder og økonomiske virkemidler. Manneråkutvalget sidestilte bygg, transport og IKT/informasjon ut fra erkjennelsen av at disse tre områdene må tillegges samme betydning for å kunne oppnå full deltakelse.

NFU sier at ”det ikke er forenlig med lovens formål å utelate IKT/informasjon under § 11. Det fremstår for NFU som underlig at et område som er så viktig for visse mennesker med nedsatt funksjonsevne ikke blir tatt med i § 11, men lar dette bli opp til den enkelte offentlige og private virksomhet. Dette vil i stor grad medføre at det i realiteten ikke vil bli universell utforming av IKT/informasjon.”

Mangler ferie

Det foreslås endringer i sosialtjenesteloven. Dagaktivitet blir en tjeneste kommunen blir pålagt å følge (se egen sak). Utvalget har ikke foreslått en

rett til tjenester ved ferieopphold i sosialtjenesteloven. Det mener NFU er en stor mangel ved utvalgets forslag.

Etter NFUs oppfatning er det nødvendig med hjemmel i lov som pålegger kommunene å dekke lønnen for bistandsyteren(e). Andre ekstraavgiftene som reise og oppholdsutgifter mener vi bør dekkes over folketrygden som en type stønad på linje med grunnstønad.

NFU sier at ”mennesker med utviklingshemning som til daglig har behov for praktisk bistand og opplæring i hjemmet og i andre situasjoner har som regel behov for bistand også på feriereiser. Når mennesker med kognitiv funksjonsnedsettelse må ha med bistandsyter(e) i forbindelse med ferieopphold, medfører dette at de må bære utgiftene for lønn, reise og opphold for bistandsyteren(e). De samlede utgiftene til bistandsyteren(e) blir derfor betydelige. Det vil for mange være nødvendig at det er mer enn en bistandsyter med på ferien. Med en ordinær uføretrygd, relativt høye boutgifter og egenbetaling for tjenester vil det for de fleste ikke være mulig å dekke slike utgifter for ferie.

Det er også viktig å merke seg at trygdemottagere ikke opparbeider rett til feriepengene. For mennesker som i utgangspunktet ikke har forutsetninger til å få seg en høy inntekt blir det umulig å skulle betale både for seg selv og en, eventuelt flere ledsagere. Feriereisen blir da et helt uoppnåelig gode.”

Rettighetsfesting

Utvalgets flertall går ikke inn for å rettighetsfeste personlig assistanse, dagaktivitet eller de allerede eksisterende tjenestene i § 4-2 bokstav a-d. NFU mener at ytelsene etter sosialtjenestelovens § 4-2 bør rettighetsfestes. NFU mener at dette er spesielt viktig fordi sosialtjenestelovens § 8-4 om brukermedvirkning ikke fremstår som en reell regel. NFUs erfaring er at kommunene ikke anvender regelen om brukermedvirkning aktivt. For mennesker som har behov for bistand etter § 4-2 gis det lite rom for egen innflytelse på den hjelp de skal motta. Det kan oppleves som om det er kommunen og de ansattes ønsker, behov og økonomi som styrer valget av tjenester.

TEKST: VIDAR HAAGENSEN

Dagaktivitet

Voksne utviklingshemmede har ulike dagaktiviteter.

Noen arbeider.

Andre er på dagsenter.

Noen er i hjemmet sitt på dagen uten aktiviteter.

Utviklingshemming har ingen rett til dagaktiviteter.

Kommunene må tilby meningsfylt dagaktivitet.

Det foreslår et statlig utvalg.

NFU mener dagaktivitet er en rettighet for utviklingshemmede.

Det skriver NFU til regjeringen.

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Hva er brukerstyrt personlig assistanse?

Utviklingshemmede har behov for hjelp fra kommunen. Forskjellige tjenester dekker ulike behov. Støttekontakten er kanskje med på kino. Hjemme hjelper tjenesteytere til med forskjellig. Eksempler er klesvask og matlaging.

Brukerstyrt personlig assistanse er en tjeneste.

Personer med denne tjenesten har egne assistenter.

Personen bestemmer hva han trenger hjelp til og til hvilken tid.

Han er arbeidsleder for assistentene.

Utviklingshemmede trenger noen som bistår som arbeidsleder.

Denne personen bistår helt eller hjelper til med deler av oppgaven.

Assistentene gjør det du ber om.

Med denne tjenesten kan du gå på kino og ta klesvasken en annen dag.

Kommunen bestemmer om du får denne tjenesten.

Dine ønsker skal kommunen lytte til.

Men kommunen velger formen for hjelp de gir.

Herre i eget hus

Magnus Hutschinson har personlige assistenter. De hjelper til i leiligheten

hans og de er med på aktiviteter utenfor hjemmet.

Magnus går ut på byen sammen med noen av dem.

Brukerstyrt personlig assistanse gir valgfrihet på fritida.

Magnus er arbeidsleder for assistentene sammen med moren.

Alle utviklingshemmede får nå mulighet til brukerstyrt personlig assistent.

Brev fra regjeringen forklarer hva som er rollen til arbeidsleder.

Utviklingshemmede kan lede assistentene sammen med en annen.

Type utviklingshemming avgjør hvor mye du kan lede assistentene.

Regjeringen vurderer å gjøre brukerstyrt personlig assistanse til en rettighet.

Til høsten kommer regjeringen med forslag.

Før jul kom gladmeldingen fra regjeringen i form av et nytt rundskriv. Diskusjon om hvem som har mulighet

til å benytte brukerstyrt personlig assistanse er over. Før mente departementet du måtte kunne styre assistentene selv. Men nå slår rundskrivet på nytt fast at BPA også skal kunne innvilges personer som ikke kan lede assistentene sine selv.

Barn

- Rundskrivet er positivt. Det gir familier med barn som har utviklingshemming mulighet til fleksible løsninger - løsninger som passer

familien. Med brukerstyrt personlig assistanse får de selv styre hjelpen. Barn kan få en vanlig skolehverdag med assistent som følger til og fra skole. Assistent kan for eksempel gi leksehjelp.

For foreldre gir BPA en god avlastning som et alternativ til avlastning i barnebolig eller avlastningsinstitusjon, sier Helene Holand.

Ungdom

Rundskrivet sier at ”for personer som har lettere grad av kognitive funksjonsnedsettelse og ungdom som nærmer seg 18 år, vil det kunne være aktuelt at de stort sett tar seg av den praktiske arbeidsledelsen selv, men får noe bistand med de mest vanskelige oppgavene. Det bør legges til rette for at ungdom etter hvert som de får tilstrekkelig erfaring kan ta større deler av brukerstyret selv, med sikte på å gjøre dem uavhengige av foreldrene. Også andre med assistansebehov som har forutsetninger for det, bør etter hvert settes i stand til å utøve mer og mer brukerstyring på egenhånd.”

- For voksne med utviklingshemming er det viktig at personene får styre etter evne. Myten om at utviklingshemmede ikke kan være arbeidsleder må knuses, sier Holand.

Rundskrivet tydeliggjør at utviklingshemmede kan ta på seg deler av arbeidslederrollen. Departementet skriver at ”personer over 18 år som har rettslig handleevne, kan gi en ordinær avtalerettslig fullmakt til hvem de vil, med sikte på at vedkommende skal bistå i arbeidslederrollen. Det kan for eksempel være ønskelig for noen å få hjelp til de administrative sidene ved arbeidsledelsen, for eksempel å sette opp timelister, mens de selv tar alle avgjørelser som har med den direkte personlige hjelpen å gjøre.”

lomrom, eller dersom personens behov endrer seg vesentlig.”

Opplæring

- Det er helt i tråd med ULOBAs syn når departementet presiserer viktigheten av opplæring i arbeidslederrollen, sier Jon Torp i ULOBA. Rundskrivet slår fast at ”kommunene har ansvaret for opplæring av brukere som har BPA og av de som utøver brukerstyring på vegne av brukerne eller bistår brukerne i brukerstyringen. Tilsvarende må personer som utøver eller bistår med brukerstyring forplikte seg til å gjennomføre opplæring i arbeidslederrollen på lik linje med brukeren selv.

Generell innføring og opplæring i BPA gis av Ressurscenter for omstilling i kommunene (RO). Andelslaget ULOBA har obligatorisk opplæring i arbeidslederrollen for de tilfellene der ULOBA er valgt som arbeidsgiver i stedet for kommunen eller brukeren selv.

TEKST OG FOTO: VIDAR HAAGENSEN

Sensasjon i rundskriv

Det er intet mindre enn en sensasjon når departementet fastslår at BPA ikke er forbeholdt personer som bor i private boliger, men kan tildeles uavhengig av typen boform. Setningen ” Brukerstyrt personlig assistanse er ikke forbeholdt personer som bor i private boliger, men tildeles uavhengig av typen boform” åpner for mer fleksible tjenester i ulike boformer for utviklingshemmede.

Avsnittet i rundskrivet om ”Forholdet til andre tjenester” er viktig for dem som ønsker å få samlet oppstykkede tjenester som f.eks. støttekontakt, praktisk bistand eller avlastning til én ordning.

Trygge vedtak

Departementet sier at det er viktig å unngå at det fattes vedtak om BPA som har svært kort varighet, for personer som har varige og stabile hjelpebehov.

De skriver at ”det er viktig å unngå at det fattes vedtak om BPA som har svært kort varighet i forhold til personer som har varige og stabile hjelpebehov og som har krav på bistand etter sosialtjenesteloven § 4-3, jf. § 4-2 bokstav a–d. For personer som har krav på bistand kan ikke kommunen fri seg fra ansvaret for å sørge for at bistandsbehovene til enhver tid er dekket ved å fatte kortvarige vedtak. Departementet anbefaler at det ved varige og stabile bistandsbehov fattes vedtak om BPA som revurderes med fastsatte mel-

Veien til rettighetsfesting

Regjeringen utreder rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse.

Utredning fra regjeringen kommer til høsten.

Den går sannsynligvis ut på høring.

Deretter kommer det loven-dringsforslag til Stortinget.

Stortinget behandler lovforslaget i helse- og sosialkomiteen.

Til slutt blir endelig forslag vedtatt i Odelstinget.

Samtidig skjer det en prosess med samordning av kommunehelsetjenestelov og sosialtjenestelov til en lov som også vil påvirke rettsstillingen til personer som trenger bistand i hverdagen.

Ny intensjonsavtale om et inkluderende arbeidsliv

- Med denne avtalen viderefører myndighetene og partene det konstruktive samarbeidet som er inngått for å få et mer inkluderende samfunn, sier arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen. Jeg er glad for at alle parter i arbeidslivet er enige om at det er behov for et forsterket fokus på å redusere sykefraværet og uførepensjoneringen, øke avgangsalderen i arbeidslivet og sikre rekrutteringen av personer med redusert funksjonsevne og andre utsatte grupper i arbeidslivet, sier statsråden.

ikke er nådd. Dette har vært den største utfordringen ved utformingen av en ny avtale. Her har man ikke kommet langt nok. Av den grunn er det enighet om at partene våren 2006 skal konkretisere mål og vurdere tilpasninger i virkemiddelbruken for å sikre et forsterket fokus og en fornyet innsats..

Partene er enige om at et inkluderende arbeidsliv stiller krav til inkludering av alle grupper som har problemer med å få innpass i arbeidslivet, ikke bare personer med redusert funksjonsevne. Avtalen kan være et virkemiddel for å motvirke diskriminering i arbeidslivet generelt.

TEKST: VIDAR HAAGENSEN

Myndighetene og partene i arbeidslivet viderefører samarbeidet om et inkluderende arbeidsliv for perioden 2006-2009.

Partene er enige om at det er utilfredsstillende at delmålet knyttet til rekruttering av personer med nedsatt funksjonsevne i innværende avtale

BREEZE

- Unik fjæring
- Panikkbremse
- Sterk motor
- Store hjul
- Prisforhandlet med RTV

Kontakt oss for brosjyre eller utprøving på 75 69 47 00, via e-post; mt@hepro.no eller gå inn på våre nettsider www.hepro.no og last ned brosjyren.

Øvermoan 9, N-8250 Rognan
Telefon: 75 69 47 00

www.hepro.no

 HEPRO

Smarte løsninger - lettere hverdag!

av Helene Holand

Idrett for utviklingshemmede

Mennesker med utviklingshemming har rett til å delta i vanlige kultur- og fritids-

aktiviteter.

Det er grunnlaget for et samfunn for alle, sier NFU.

Få utviklingshemmede deltar i dag i vanlige aktiviteter i idretten.

Fast trening og å delta i vanlige konkurranser på hjemmeplassen, regionalt og for hele landet.

Det er vanlig for medlemmer i et idrettslag.

Vi er langt unna dette målet.

Mange deltar i idrettslag bare for utviklingshemmede, og mange er også med på konkurranser spesielt for utviklingshemmede. Grunnene til at få deltar i vanlige idrettslag vet vi lite om.

Sommeridrettslekene har færre deltakere nå.

Hvis få trener fast i idrettslag er det vanskelig å få mange på idrettslekene.

Til sommeren kommer det flere deltakere på idrettslekene enn de siste år.

Det er gledelig.

Å delta i den vanlige idretten tror jeg fortsatt på.

Jeg vet det er mulig.

Fortell hva som skjer der du bor.

Skriv til meg på

helene@nfunorge.org

Ikke ekskludert

Når det gjelder muligheten for å delta i idrett forstår jeg visjonen vår slik at alle som ønsker det skal få anledning til å trene jevnlig i idrettslaget, og delta i konkurranser, lokalt, regionalt og på landsplan. Vi vet det er få som deltar i idrett, men vi vet lite om hvorfor. Barn med utviklingshemming blir nok ikke spesielt invitert inn i idrettslaget, men jeg kjenner ikke til at barn med nedsatt funksjonsevne ikke ønskes velkomne i barneidrettsgrupper og andre aktiviteter i idrettslagene.

Egne konkurranser

Når vi snakker om idrett for utviklingshemmede snakker vi ofte om de landsdekkende arrangementene spesielt beregnet på idrettsutøvere med utviklingshemming. Vi snakker sjelden eller aldri om den regelmessige treningen og aktiviteten.

Jeg har vært til stede på mange av konkurransene i flere år. Tallet på deltakere har gått ned, men det er nok flere av de som deltar nå som trener jevnlig enn for noen år siden. Jeg ser at rekrutteringen er dårlig, gjennomsnittsalderen på deltakerne øker og jeg spør meg hvorfor? Vi kan ikke forvente stor deltakelse på disse arrangementene uten et lokalt tilbud i det enkelte idrettslag, men hvorfor får vi ikke med de yngre?

Ingen pådriver

Idrettsforbundet har vært positive til å gi et tilbud til alle, men ikke vært pådrivere i dette arbeidet. Vi har sett

at utviklingshemmede ofte har blitt henvist til segregerte tilbud. Vi har helt klart ikke lykkes med å inkludere alle i idretten. Årsakene til det kan være mange. Jeg tror opprettelsen av et eget funksjonshemmedes idrettsforbund var et feilspor. Det førte i seg selv til segregering av idrettsutøvere med nedsatt funksjonsevne.

Det er også viktig å huske at idretten ikke er en offentlig tjeneste, den er avhengig av dugnadsinnsats og foreldrenes innsats. Generelt ser vi at foreldre i dag ikke har tid til å delta i det frivillige arbeidet. Foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne har ofte verken tid eller krefter til å delta i slikt arbeid. Det kan være en av grunnene til at deltakelsen i idrett har vært lav.

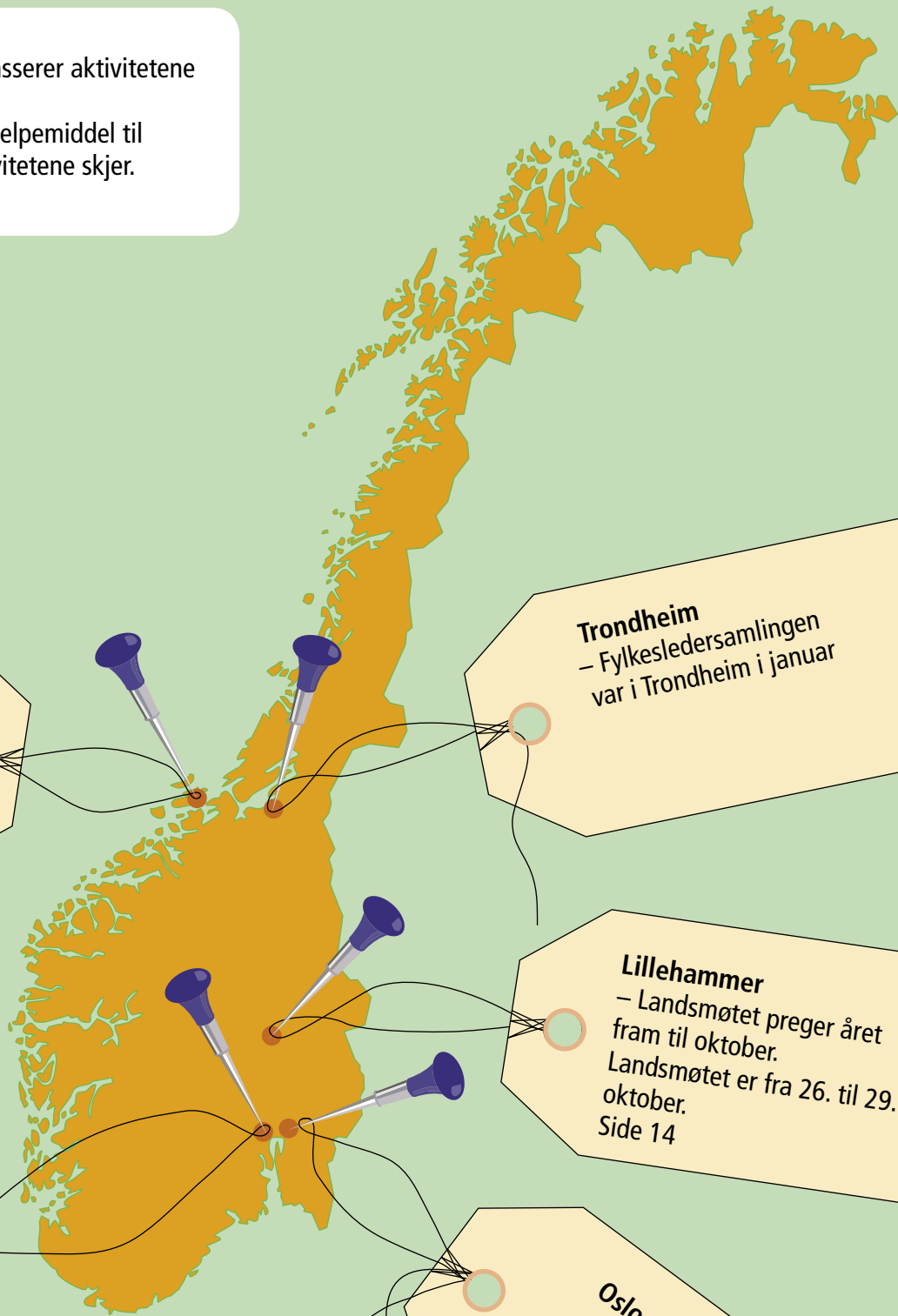
Flere enn på mange år

Noen av oss har fortsatt tro på fysisk aktivitet og idrett som en viktig fritidsaktivitet både for å bedre egen helse, men ikke minst for å oppnå målet om inkludering i samfunnet. Et lyspunkt er derfor at deltakelsen på sommeridrettslekene i år ser ut til å bli større enn på mange år.

Hvor skjer det i Norge?

Samfunn for alle plasserer aktivitetene i NFU på kartet. Denne siden er et hjelpemiddel til å finne ut hvor aktivitetene skjer.

Hitra
– NFU Hitra lokallag vinner vervepremien fra NFU sentralt
Side 12

Trondheim
– Fylkesledersamlingen var i Trondheim i januar

Lillehammer
– Landsmøtet preger året fram til oktober. Landsmøtet er fra 26. til 29. oktober.
Side 14

Bærum
– De gode hjelperne er med og forandrer bladet. De har samling i februar
Side 17

Oslo
– Unge funksjonshemmede markerer funksjonshemmedes dag. De er fra SAFO og FFO.
Side 11

Unge funksjonshemmede markerer internasjonal dag

- Sjekk ut ungfunk.no på internett.

Det sa rap-gruppa Gatas Parlament til flere hundre framømte på FNs internasjonale dag for funksjonshemmede. Unge funksjonshemmede markerte dagen med konsert av Gatas Parlament. Unge funksjonshemmede er navnet på SAFO og FFO sitt ungdomsforum. Ungdomsorganisasjonene snakket om hindringene de møter i samfunnet. Regjeringen fikk 7 krav av Unge funksjonshemmede.

På FNs internasjonale dag for funksjonshemmede, 3. desember, arrangerte Unge funksjonshemmede

en times utekonsert i Oslo sentrum med rap-gruppa Gatas Parlament.

Mange stoppet opp og hørte på appeller og musikk.

–Funksjonshemmede er verdens største minoritetsgruppe. I Norge møter unge funksjonshemmede daglig samfunns-kapte barrierer som stenger oss ute fra deltagelse. Disse barrierene kan være fysiske barrierer eller barrierer skapt av holdninger og uvitenhet, sa FFOU - leder Thyra Kirknes i sin appell.

– Funksjonshemmede diskrimineres når samfunnsarenaer er utilgjengelige og holdninger stenger funksjonshemmet ungdom ute fra å kunne delta, både på fritidsarenaen, i utdanningsløpet og i arbeidslivet, fortsatte Kirknes.

Syv krav

I forbindelse med appellen overrakte samarbeidsgruppen ved Thyra Kirknes og Stein Erik Skotkjerra et opprop med syv krav til regjeringen. Oppropet var også en oppfordring til regjeringen

om å se på unge funksjonshemmede som en ressurs.

– Funksjonshemmede har mye å bidra med hvis vi bare kan slippe til. Vi håper derfor regjeringen vil se unge funksjonshemmede som en ressurs og legge til rette for at også denne ungdomsgruppen kan delta aktivt i samfunnet, sa Kirknes.

Laila Gustavsen, statssekretær i Arbeids- og sosialdepartementet, tok i mot oppropet på vegne av regjeringen. Forumet krever blant annet en antidiskrimineringslov for funksjonshemmede.

Se på nettstedet www.ungfunk.no

TEKST: VIDAR HAAGENSEN
FOTO: MARTHE HELENE B. SCHOMACKER

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

SAFO

Står for Samarbeids-forumet for funksjonshemmedes organisasjoner. Organisasjonene i forumet samarbeider om å styrke rettighetene til alle funksjonshemmede. NFU er med i forumet sammen med Norges Blindforbund, Norges Handikapforbund Foreningen Norges Døvblinde

FFO

Står for Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon. Består av mange organisasjoner for funksjonshemmede og kronisk syke. FFO er en paraply-organisasjon – FFO framfører politiske krav på vegne av organisasjonene.

Hitra lokallag er vinner

NFU gir premie til et lokallag med mange nye medlemmer.

NFU på Hitra vinner i år.

Lederen er strålende fornøyd med premien på 10 000 kroner.

- Vi ringer til unge foreldre med utviklingshemmede barn og får dem med i NFU, sier Stina Vollan.

10 nye medlemmer har lokallaget på Hitra fått. Nå er det 33 medlemmer i lokallaget.

- Jeg ringte til unge foreldre. De ble medlemmer nesten med en gang, sier Stina Vollan, som er leder i NFU Hitra.

- Jeg gratulerer Hitra med vervepremien.

Flere bør følge eksempelet til Hitra. En samtale på telefon, så enkelt blir det flere medlemmer, sier forbundsleder Helene Holand.

Stina Vollan forteller at lokallaget skriver leserbrev i lokalavisa.

- Vi får fram det vi er opptatt av, forteller hun.

- Medlemsmøte om nye boliger har vi hatt.

Kommunen planlegger mange boliger for utviklingshemmede og psykisk syke.

Boligene skal ligge samme sted. Lokallaget mener det er feil.

- De vil plassere utviklingshemmede sammen med andre som trenger omsorg.

Det er ikke bra, sier Vollan.

Kommunen tenker på gruppen utviklingshemmede.

Den enkelte utviklingshemmede får dårlige tjenester i hjemmet av det.

Stina Vollan i NFU Hitra får premie (foto: Hitra og Frøya lokalavis)

Mot ny institusjon

Mye tid har gått med det siste året til å stoppe byggingen av "miniinstitusjon" på Hitra. Kommunen vil bygge 24 boliger for utviklingshemmede og psykisk syke til bosted og avlastning.

- Vi har sittet i prosjektgruppa for byggingen og kommet med våre synspunkter. Kommunen har tenkt å

flytte utviklingshemmede som i dag bor for seg til denne institusjonen. Men jeg har kopiert opp artikkelen om Risør-saken fra forrige Samfunn for alle og delt ut til kommunens representanter. De skal forstå at det ikke bare er å flytte på folk mot deres vilje, forteller Stina Vollan.

På grunn av sitt engasjement i saken har lokallaget fått oppmerksomhet fra

lokalavisa. Før jul ga Hitra og Frøya lokalavis 5000 kroner til NFU Hitra for det arbeidet de gjør for personer med utviklingshemming.

- Det var en stor oppmuntring og en god synliggjøring av vårt lokallag, sier Vollan.

Holdt på lenge

Vollan var med på å starte lokallaget på Hitra i 1972. Da var hun leder de første 12 åra. Hun har senere også sittet som leder. Vollan ble leder igjen i fjor.

Hun har en 43 år gammel datter med utviklingshemming.

- Hun er språkløs og trenger hjelp til det mest. Hun har egen leilighet som hun flyttet til i 1990, da reformen ble satt i gang. Men jeg har henne hjemme ofte, forteller Vollan.

- Det er slitsomt å fortsette å kjempe for egen datter, sier hun.

Fylkeslag i medvind

Hitra ligger utenfor kysten i Sør-Trøndelag fylke. NFU Sør-Trøndelag gjør det bra på statistikken over økning i antall medlemmer. De har to lokallag blant de 12 lokallagene med størst prosentvis økning og to lokallag blant de 17 lokallagene med faktisk økning.

- Vi har hatt økning i medlemstallet i fylket også de to siste årene. Vi har snudd en negativ utvikling, sier en fornøyd Steinar Nyland.

Han er fylkesleder og stolt av fylkeslaget og lokallagene.

- Dette er kjempemessig og en inspirasjon til videre arbeid. Vi lykkes

fordi vi arbeider som team. Vi bruker de ressursene vi har og gode til å opplyse om hvilke ressurser lokallag og medlemmene kan bruke. Slik ser familier med en utviklingshemmet at det er bruk for oss. Vi kan være med og hjelpe i hverdagen.

- Vi er opptatt av å sende ut nyttig informasjon til lokallagene om det som skjer.

Nyland er fornøyd med lokallagene i fylket.

- Alle lagene var flinke til å gjøre noe under kampanjeuka i fjor. Om det ikke var store aktiviteter så var de viktig.

TEKST: VIDAR HAAGENSEN

Fylkeslagsleder Steinar Nyland gleder seg over framgang for NFU Sør-Trøndelag. (foto: Vidar Haagensen)

Flere medlemmer

I fjor og i år gir NFU ut en premie til lokallag som utmerker seg med økning i medlemstall.

Vinneren av vervepremien er funnet gjennom en kombinasjon av økning i faktisk medlemstall og prosentvis økning vektet to til en.

Førsteplassen går til NFU Hitra. Andre og tredje plass har NFU Lyngdalsregionen fra Vest-Agder og NFU Gjerdrum fra Akershus.

To lokallag er trukket ut blant de ti beste og får 5 000 kr. Det er Hemnes lokallag i Nordland og Lyngdalsregionens lokallag i Vest-Agder.

Medlemstallet for hele organisasjonen var ved nyttår 7 395. Det er en svak økning fra året før. Medlemstallet er økt med litt over hundre personer.

SUNNERE ØKONOMI NÅR DU LÅNER SMARTERE!

Ta en prat med oss og finn ut hva du kan tjene på å bytte til Sparebanken Øst.

Ring 03220 eller se www.ost.no for nærmeste lokalkontor.

Veien til landsmøtet

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Hva er landsmøtet?

På landsmøtet sitter representanter fra NFU i hele Norge. Fylkeslagene velger representantene som møter på landsmøtet.

Landsmøtet bestemmer hvem som er i landsstyret og arbeidsprogrammet for NFU de neste tre årene.

Landsmøtet blir holdt i et hotell på Lillehammer.

Landsmøtet synger NFU-sangen. Den handler om historien til NFU og om hvordan utviklingshemmede har det

Hvordan blir arbeidsprogrammet til?

Landsmøtet tar opp flere saker.

Arbeidsprogram for neste årene blir bestemt.

Forslag til arbeidsprogram kommer fra landsstyret.

Fylkeslagene kommer med egne forslag.

Landsmøtet avgjør hvordan arbeidsprogrammet blir.

Melding om landsmøte-perioden. Meldingen vurderer arbeidet fra landsstyre og administrasjon fra forrige landsmøte til nå.

Regnskap over pengene brukt i NFU blir tatt opp.

Utgiften for medlemskap blir bestemt.

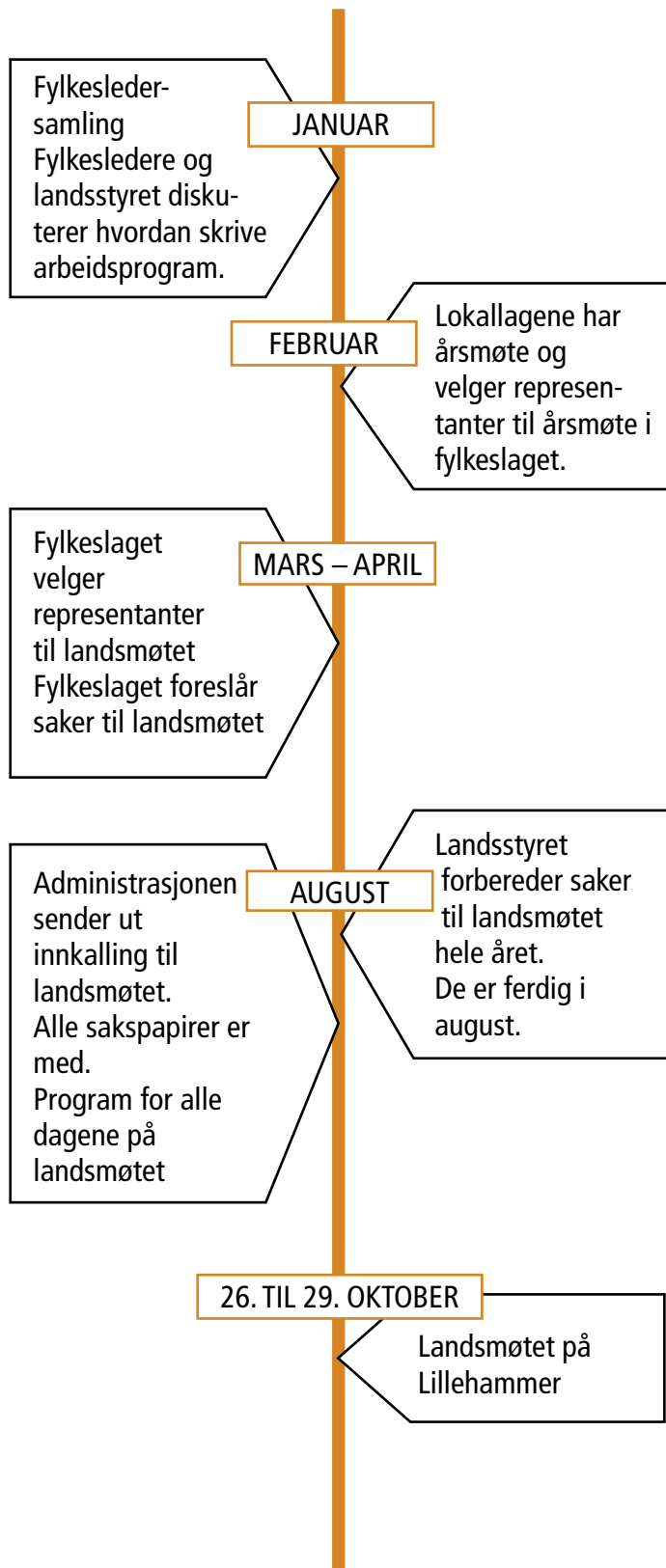
Egne saker om konkrete tema blir tatt opp.

Vedtekter og prinsipp-program styrer organisasjonen.

Forslag til endringer kan fylkeslag eller landsstyre foreslå.

Landsmøte avgjør om det blir endringer.

Organisasjonen forbereder seg på landsmøte

Valgkomiteen

Valgkomiteen ser på arbeidsprogrammet og finner personer som kan noe om sakene i arbeidsprogrammet. De tenker på at hele landet skal være representert i styret. Personene i landsstyret må passe sammen. Valgkomiteen tenker på det. De kommer med et forslag for landsmøtet. Fylkeslagene vurderer forslaget og Kan komme med egne forslag. Landsmøtet velger landsstyret.

Januar

De som sitter i landsstyret blir spurt om de vil fortsette

Januar - mai

Fylkeslag og lokallag foreslår kandidater. Valgkomiteen undersøker om det er andre kandidater. Valgkomiteen snakker med kandidatene.

Juli

Valgkomiteen kommer med sitt forslag til kandidater som skal sitte i landsstyret.

Oktober

Valgkomiteen begrunner sitt forslag på landsmøtet

I administrasjonen

Fokus på økonomien

Frode Hauglin er nyansatt i NFUs administrasjon. Han startet i jobben i januar. Frode skal arbeide med budsjett og regnskap. Han har tidligere arbeidet i Kreftforeningen.

Ut i permisjon

Julia Tróchez er bistandskonsulent i NFU. I slutten av februar går hun ut i fødselspermisjon. Hun blir borte et år. Prosjektene hun arbeider med fordeles mellom de andre ansatte i internasjonal avdeling.

Slutter

Anne Ragnhild Breiby har vært i permisjon fra stillingen sin i internasjonal avdeling i et år. Hun har sagt opp stillingen sin.

Vikariat

Silje Handeland vikarierer i stillingen til Anne R. Breiby fram til april. Handeland vikarierer for Tróchez ut på nyåret 2007.

NFU påvirker FN

FN-konvensjon for mennesker med nedsatt funksjonsevne er under utarbeidelse. To representanter fra NFU var del av delegasjonen til Inclusion International under forhandlingene i januar.

Les dagsrapportene på www.nfunorge.org
Gå til internasjonalt under Om NFU på menyen til venstre på nettstedet.

Advokat Petter Kramås

ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER & CO

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede:
Sosial- og helsetjenester, trygd, spesialundervisning, erstatning, arbeidsrett, arv og testament mv.

Besøk oss på våre nettsider - www.hestenesdramer.no

Her finner du også nyttig informasjon, artikler og lenker.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende samtale – eller send oss et brev eller en mail!
Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag. Vi kan søke om fri retts hjelp for deg.

HOVEDKONTOR: Møllergaten 4, 0179 Oslo, telefon 24 14 53 50
FILIAL I SON / AKERSHUS: Storgaten 54, 1555 Son, telefon 64 95 04 13
petter.kramaas@hestenesdramer.no

De gode hjelperne til Samfunn for alle

Samfunn for alle legger om.

Vi forandrer bladet gradvis til enkel utforming og

mer lettlest tekst

Vi ønsker å gjøre bladet enkelt å lese for utviklingshemmede.

Bladet for alle medlemmer er mottoet.

De Gode Hjelperne er navnet på gruppa som hjelper redaktøren i Samfunn for alle.

I februar er De Gode Hjelperne samlet.

De får kunnskap om rollen som hjelpere.

Erfaring de har med media skal de

bruke.

Bare de kan fortelle når teksten virkelig er lettlest og når grafisk utforming hjelper forståelsen.

Gruppa forteller hva de lærer av bladet.

Redaktøren lytter til Hjelperne.

Han gjør endringer i lettlesten etter diskusjonen med dem.

Tekst, bilder og illustrasjoner i bladet blir satt opp av firmaet Hvarings.

De grafiske designerne kommer på samlingen.

De vil lære om utviklingshemming.

De lærer hvilken grafisk utforming som støtter forståelsen.

Da lærer de hva de kan gjøre bedre.

Lettlest tekst og enkel utforming er hjelpemidler for utviklingshemmede. Informasjonen blir tilrettelagt for dem.

Samlingen vil utvikle dette hjelpemiddelet.

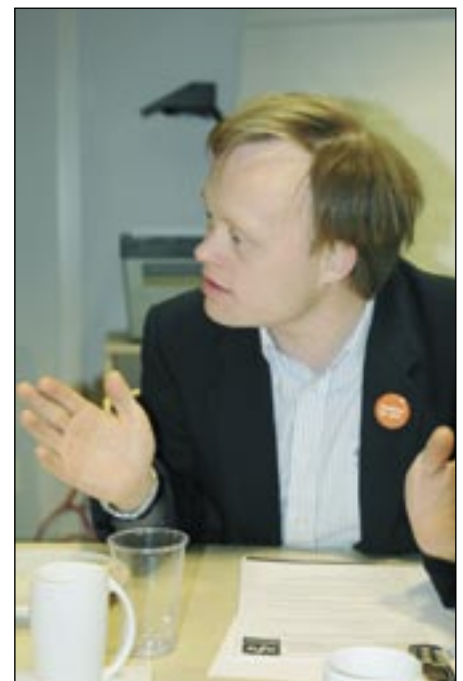
Samfunn for alle vil gjøre hjelpemiddelet tilgjengelig for andre som informerer og formidler.

Flere samlinger med De Gode Hjelperne er avhengig av økonomisk støtte.

Samfunn for alle søker flere steder etter finansiering.

TEKST OG FOTO: VIDAR HAAGENSEN

Hefte om hva ledsager gjør

NFU gir ut hefte om ledsager. Det er informasjon til personen med utviklingshemming og ledsager.

- Heftet er grunnleggende informasjon for utviklingshemmede og ledsagere. Vi forsøker å skrive lettest, sier leder i studieutvalget, Gunn Strand Hutchinson. NFU har kursopplegg for nye ledsagere. Fylkeslagene skal arrangere kurs.
- Heftet og kurs gir godt tilbud for de som blir ledsagere. Nye ledsagere bør gå på kurs, sier leder i studieutvalget. Personer som er ledsagere i dag får egne kurs.

Nordland holder kurs for ledsagere til høsten.

Heftet inneholder mye viktig informasjon. Den sier hva en ledsager er.

Ledsager er et hjelpemiddel for utviklingshemmede. Heftet gir gode råd for samarbeid mellom utviklingshemmet og ledsager. Utviklingshemmede sine ønsker gjelder. Personer er forskjellig og trenger derfor ulik hjelp. En person trenger hjelp med flyreisen til møtet. En annen trenger hjelp med å si meningen sin.

Utviklingshemmede og ledsager bør avtale skriftlig hvilken hjelp ledsager gir. Heftet gir eksempel på avtale. Ledsager snakker bare med utviklingshemmede om det de forteller hverandre i fortrolighet. Ledsager må love det. Det heter taushetsløfte. Tillit mellom utviklingshemmet og ledsager er viktig.

Heftet går inn på rollen til ledsager i møter og på konferanse.

Du kjøper heftet fra NFU. Du bestiller det på nettstedet vårt eller

du ringer eller du skriver på skjemaet på NFU-butikk bak i bladet og sender det i posten.

TEKST: VIDAR HAAGENSEN

Informasjon om rollen til ledsager finner du i heftet. Forsiden på heftet ser du over.

Aktiv i egen organisasjon

Nye medlemmer får tilbud om kurs. Nytt studiehefte har grunnleggende kunnskap om NFU.

Hefte og kurs er for alle nye medlemmer. Erfaringen fra kurs for utviklingshemmede er brukt. Ingen studiehefter om organisasjonen er lagd for medlemmer med utviklingshemming tidligere.

Det er en veileder til heftet. Den forteller på hvilken måte en bruker heftet på kurs. Det er tips til gjennomføring av kurs i den.

Det er også andre kurs for opplæring i NFU-arbeid. Det er "NFU – en organisasjon" og "Tillitsvalgt i organisasjonen NFU". Alle hefter bestiller du på nettstedet, i bladet eller på telefon.

TEKST: VIDAR HAAGENSEN

Heftet over er til kurs for nye medlemmer i organisasjonen.

Ergopluss™

gjør hverdagen litt enklere

• **Fornøyde brukere benytter våre produkter hver dag** •

Contur
trykkavlastning

clean-line
hygiene produkter

Stratus
elektriske scootere

Scouter-line
tilbehørsprogram

Highriser
løfte stoler

www.ergopluss.no

Lurer du på noe? Ring oss på ☎: 38 39 57 00

HELE ÅRET PÅ PERS RESORT

Terapi spa, trening og fristende måltider

VELVÆREFERIE

Opplev 30 grader i luft og vann på Pers!

2-5 døgns
feriepakke fra **650,-**

pr. døgn i dobbeltrom ved 5 døgns opphold
inkludert frokost, lunsj og middag, samt:

- morgenbad for de morgenfriske
- varme og velvære i Tropicana badeland og Romana relaxavdeling
- lån av badekåpe
- tilgang til det nye trimrommet
- 20% på behandlinger i Oline SPA.

Handlegata i Gol, turstier, golf, fiske, ski og flott natur.

Tilbudet gjelder hele året utenom skoleferier.

REKREASJONSUKE

Velværeferie med skreddersydde aktiviteter.

- foredrag om helse og velvære
- bassengtrening med 34 grader
- lett trim inne og ute til lands og til vanns
- organiserte utflukter med tema natur, kultur, tradisjon.

Tilbudet gjelder ukene: 3, 6, 17, 19, 38 og 42

PERS
RESORT

www.pers.no • Tel. 32 02 30 00

HELSE- OG VELVÆREFERIE PÅ PERS RESORT - NORGES BESTE FERIE- OG REKREASJONSHOTELL

I bygdebyen Gol, mellom Oslo og Bergen. Hit kan du komme med buss, tog eller bil.

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Hva betyr det?

Varig tilrettelagt arbeid

Flere funksjonshemmede får ingen jobb i vanlige bedrifter. Noen av dem får et arbeid tilpasset det de mestrer. En slik jobb er varig tilrettelagt arbeid. Jobben blir støttet av staten. Arbeidet gir lønn ved siden av trygden.

ASVL

ASVL-bedrift

ASVL er en forkortelse for Arbeidersamvirkens Landsforening. Foreningen er for Vekst-bedriftene. Bedriftene har varig tilrettelagt arbeid og andre tiltak for å gi folk arbeid. Når vi skriver ASVL-bedrift mener vi en bedrift som er med i foreningen.

Fellesforbundet

Fellesforbundet

Fellesforbundet er for arbeidere i en rekke yrker. Personer i varig tilrettelagt arbeid er velkomne som medlem. Forbundet tar vare på interessene til arbeiderne på samme måte som NFU passer på interessene til utviklingshemmede.

Avtale

ASVL-bedriftene og Fellesforbundet har avtale om varig tilrettelagt arbeid. Den ene avtalen har regler for når du får fri fra jobb og hva timelønnen er.

Kurs gir kunnskap om regler på arbeidsplassen

Fellesforbundet starter kurs for nye medlemmer med varig tilrettelagt arbeid.

Kurset lærer funksjonshemmede om rettighetene de har på jobben og hva sjefen får kreve av dem. De lærer å starte klubb på jobben. Klubben er til for å stå sammen om krav til ledelsen og ordne opp i problemer mellom sjefer og arbeidere. Viktig på kurset er å lære om Fellesforbundet.

Kurset er holdt for første gang. 20 funksjonshemmede var med. - Ingen fortalte oss hva vi har rett på før dette kurset. Vi har lært om å danne klubb på jobben. Nå setter vi i gang. Vi vil stille krav til sjefene, forteller Hanne-Birgitte Haugstad fra Lambertseter Industrier.

I klubben på Løren Bedriftsservice er Anders Moholt valgt til leder. Han har tillit fra de andre. Anders og andre tillitsvalgte fra ASVL-bedrifter har vært på kurs. Fellesforbundet har eget kurs for tillitsvalgte med varig tilrettelagt arbeid.

Det første kurset for tillitsvalgte ble holdt i Bodø i januar. Kurset var nasjonalt og det kom tillitsvalgte fra ASVL-bedrifter fra alle landsdelene. Dagen før tillitsmannskurset ble kurset for nye medlemmer holdt på Sørmarka utenfor Oslo.

Kursene ble arrangert av NFU i samarbeid med Fellesforbundet og Arbeidernes Opplysningsforbund. Kursene er en del av prosjektet Fagorganisasjon for alle. Det er et prosjekt støttet av Helse og Rehabilitering. Prosjektet er å legge til rette for medlemmer i Fellesforbundet med varig tilrettelagt arbeid.

- Begge kursene har vært vellykket, og vi har høstet viktige erfaringer for å gjøre ferdig kursmateriell, sier Kristian Kristiansen, som er prosjektleder.

Stå sammen

Kurset for nye medlemmer hadde deltakere fra to ASVL-bedrifter fra Oslo. De startet med å bli kjent med hverandre. Alle fortalte hva de arbeidet med. - Dere gjør et viktig samfunnsarbeid. Dere som jobber i ASVL-bedriftene produserer varer og tjenester for 600 millioner kroner. Uten dere hadde det ikke blitt produsert for noen kroner, sa Willy Pavlic. - Det skulle bare mangle at dere har samme rettigheter i arbeidslivet som andre.

På kurset lærte deltakerne hva medlemskap i Fellesforbundet innebærer. De lærte om organisasjonen Fellesforbundet. Å kunne stå sammen var viktig for kursdeltakerne. Hvordan starte fagforeningsklubb og hva gjøre i den ble viktig sak. Den ene bedriften hadde en klubb som fungerte. På den andre bedriften visste ikke deltakerne hva en klubb var og hva den skulle brukes til. Det gikk et lys opp for dem. De skulle starte klubb når de kom tilbake på jobb.

Deltakerne lærte om avtalen som er inngått. Det var tydelig at det var nyttig gjennomgang. Flere var ikke klar

Medlemmene lærer om Fellesforbundet. Boka med lover og regler for forbundet ser de på.

over sine rettigheter til fri fra jobben til for eksempel å gå til lege. Spørsmål om rett til sykepenger fra bonuslønn fra arbeidsgiver kom også opp

- Jeg er veldig fornøyd med kurset vi prøvde ut, sier Kristian Kristiansen. Han har allerede bestemt seg for å ha nytt kurs for medlemmer fra ASVL-klubbene i Oslo, Akershus og Østfold.

De første steg

Bakgrunn for prosjektet er at hovedavtalen for arbeidstakere i varig tilrettelagt arbeid-tiltak ble inngått 2003 mellom Fellesforbundet og Arbeids-samvirkenes Landsforening. Men skal personer med funksjonsnedsettelse, og spesielt personer med utviklings-hemming, nyttiggjøre seg sitt medlem-skap må informasjon og kurs tilrette-legges. For å få en levende klubb på jobben behøver de bistand i større eller mindre grad. Prosjektet tar de første skritt i arbeidet for å gjøre medlem-

skapet i Fellesforbundet reell for personer i varig tilrettelagt arbeid. Prosjektet avsluttes i mars. Etter prøvekursene blir kursheftene revidert. Et kursopplegg vil bli laget med forslag til metodevalg.

TEKST OG FOTO: VIDAR HAAGENSEN

Se vårt nett sted

www.nfunorge.org

Anders Moholt ser på kursheftet til Fellesforbundet. Han var på kurs for nye medlemmer. Anders har vært medlem flere år. Han er leder i klubben på Løren Bedriftsservice.

Inkluderende opplæring

NFU arrangerer konferanse om skole i mars. NFU spør om vi har en inkluderende skole for alle? Målet er å få en gjennomgang av hva som aktivt blir gjort for å nå målet om en kvalitativt god og tilpasset opplæring innenfor en inkluderende skole. Spørsmålet er om dette arbeidet gir positive resultater.

Alle myndigheter, kompetansemiljø og organisasjoner som er viktig i skole-Norge kommer. Vi varmer opp til konferansen med spørsmål til fem myndigheter og organisasjoner. På de neste sidene får dere lese svarene fra regjeringen, utdanningsdirektoratet, Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon, Utdanningsforbundet og NFU på spørsmålene under.

" - Jeg ser frem til konferansen 28. mars, sier Kunnskapsminister Øystein Djupedal. "

Spørsmålene:

1. Hva gjør organisasjonen for å fremme en inkluderende skole for utviklingshemmede?
2. Hvilke virkemidler bruker organisasjonen?
3. Har organisasjonen et bestemt ansvar for inkludering i skolen? Eller har organisasjonen selv pålagt seg et ansvar?
4. Hva forventer organisasjonen seg av andre aktører i den norske skolen?
5. Hvilke utfordringer ser organisasjonen med inkludering av elever med utviklingshemning i skolen?

Kunnskapsdepartementet

Øystein Djupedal Kunnskapsminister

1. Opplæringsloven gir retten til opplæring. Regjeringen har klare mål om å bidra til at opplæringen er god – for alle elever. Soria Moria-erklæringen er regjeringens overordnede styringsdokument. Som kunnskapsminister har jeg et spesielt ansvar. En av mine oppgaver

er å være pådriver for å oppfylle intensjonen i Soria Moria-erklæringen.

2. Departementet benytter seg av flere virkemidler – juridiske, økonomiske, administrative og brukermedvirkning. For elever som får spesialundervisning etter enkeltvedtak, er fylkesmannen klageinstans.

3. Regjeringen er opptatt av at hvert menneske er unikt og møtes av en skole som forstår og tar vare på deres individuelle ferdigheter og ulike utgangspunkt. Dette er klart formulert i Soria Moria-erklæringen. Inkludering i skolen er sentralt. Departementet har delegert ansvaret for den praktiske oppfølgingen av opplæringsloven til Utdanningsdirektoratet – som igjen har gitt tilsynsansvaret til fylkesmannen.

4. Jeg forventer at alle skoleeiere

tar sitt ansvar og regner med et godt samarbeid med foreldre- og interesseorganisasjonene for å innfri målet om en inkluderende skole. Samlet sett er det etablert en god ansvarskjede – men, ingen kjede er sterkere enn det svakeste ledd.

5. Det er store utfordringer knyttet til å innfri målene om tilpasset opplæring i skolen. Fremdeles er det behov for spesialpedagogisk kompetanse. Statlig spesialpedagogisk støttesystem gir spesialpedagogisk bistand og skal utvikle kunnskap innenfor smale fagområder. Jeg vil gjerne understreke at det er skoleeier – kommunene og fylkeskommunene - som har ansvar for opplæringen. Disse har også ansvar for den pedagogisk psykologiske tjenesten. Gjennom dette ønsker jeg som statsråd å bidra til at skoleeier kan lykkes i arbeidet med en inkluderende skole med tilpasset opplæring.

Utdanningsdirektoratet

Liv Frilseth

Avdelingsdirektør – Progam for Likeverdig opplæring

1. Utdanningsdirektoratet har ansvar for å ivareta og fremme kvalitetsutvikling i grunnopplæringen. Dette innebærer ansvar for kvalitetsvurdering, dokumentasjon og analyse som grunnlag for utforming av politikk og utvikling av utdanningssektoren.

2. Statped, som Utdanningsdirektoratet har ansvar for, har som ett av sine hovedmål å gi spesialpedagogiske tjenester som fremmer tilpasset, likeverdig og inkluderende opplæring. Oppgaven er å sørge for å utvikle og forsterke den spesialpedagogiske kompetansen lokalt. Dette gjøres gjennom avtalefestet samarbeidet på individ- og systemnivå.

Direktoratet skal blant annet bistå Kunnskapsdepartementet med å utarbeide lovproposisjoner og vurdere behov og utarbeide forslag til forskrifter med hjemmel i Opplæringsloven.

Direktoratet har videre et ansvar for utvikling av læreplaner og for oppfølging av det nasjonale kvalitetsvurderings-systemet. Utdanningsdirektoratets råd for inkluderende opplæring har en rådgivende funksjon overfor direktoratet i saker som gjelder grunnopplæringen. Rådet skal ha et spesielt fokus på barn, unge og voksne med spesielle opplæringsbehov. Utdanningsdirektoratet har også faste møter med brukernes interesseorganisasjoner.

De omlag 30 enhetene i Statped yter tjenester for å fremme en tilpasset, likeverdig og inkluderende opplæring. Kommunene har gjennom Statped tilgang til et høyt kompetent fagmiljø som kan bidra med tiltak både i form av individ- og systemrettet innsats og i form av kompetanseheving.

3. Utdanningsdirektoratet skal bidra til å utvikle og sikre rettighetene til barn, ungdom og voksne til en grunnopplæring av høy kvalitet tilpasset det enkeltes behov.

Kommunene er den opplæringsansvarlige instans. Statpeds har som oppgave å bistå kommunene i forhold til særskilt tilrettelagt opplæring der det ikke er rimelig å vente at lokalsamfunnet har kompetanse. I individrettede saker skal sentrenes bistand i hovedsak konsentreres om lavfrekvente grupper og prioritere brukere med de største og mest sammensatte vanskene.

4. Utdanningsdirektoratet forventer at alle aktørene samarbeider med utgangspunkt i eget mandat og

ansvarsområde for å sikre likeverdig opplæring for alle.

5. Et tett samarbeid med brukere, opplæringsansvarlig og andre aktører er grunnlaget for Statpeds arbeidsmåte. Nær dialog skal sikre at tjenestene ytes i samsvar med individuelle – og lokale behov og forutsetninger. Det er derfor viktig at det legges til rette for fleksible modeller, som er tilpasset de mange og ulike utfordringene i opplærings-situasjonen, slik at de faktiske behovene imøtekommes.

Norge har et meget godt utdannings-system med et lov- og regelverk som fremmer likeverdig opplæring for alle. Utfordringen er å sikre god praksis, slik at alle instanser arbeider for en inkluderende opplæring for alle, faglig, sosialt og kulturelt. I dette arbeidet trenger vi mer kunnskap om viktige forhold om opplærings-situasjonen og læringsutbyttet for barn, unge og voksne som får opplæring på grunnopplærings-området.

Statped skal være i dialog med andre aktuelle aktører og i samarbeidet med dem unngå overlapping i tjenestetilbudet. Det er alltid en utfordring å sikre en slik tverretattlig og tverrfaglig tilnærming. Det å rette fokus på muligheter, mestring, likeverd og inkludering er også en kontinuerlig utfordring for alt arbeid med særskilt tilrettelagt opplæring.

Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS)

Eva Lian
Direktør i KS Utdanning

dokumentasjon bl.a i samarbeid med KS' eget forlag, Kommuneforlaget, som utgir fagbøker og som har mye informasjon elektronisk.

1. KS arbeider med å bistå våre medlemmer (kommuner, fylkeskommuner og kommunale virksomheter) med å være bevisste og ansvarlige skoleeiere. KS har særlig fokus på læringsmiljøet - både faglig, psykososialt og fysisk, bl.a gjennom skolebyggpris/skoleeierpris og nasjonale nettverk for skolefaglig ansvarlige i kommuner og fylkeskommuner, samarbeid med ulike organisasjoner bl a om skolebyggkonferanse og PPT-konferanse. Vi legger ut aktuell informasjon på www.ks.no

2. KS arrangerer både nasjonale, regionale og lokale seminarer, konferanser og temadager. Vi deler ut priser, det vil si har intensiv-ordninger. Vi har våre nettsider, vi lager skriftlig

3. KS er ikke et selvstendig, bestemt ansvar for inkludering i skolen, fordi KS er en medlemsorganisasjon som ikke har noen myndighet i den forstand. Men som representant for offentlige skoleeiere ser vi det som vårt ansvar for å oppfordre medlemmene til å gjøre alt de kan for å lykkes som skoleeiere. I den forbindelse har vårt sentralstyre enstemmig vedtatt en sak om hva gode skoleeiere bør gjøre. Detaljene ligger ute på ks.no hvis det skulle være av interesse for dere i NFU.

4. KS forventer at alle parter arbeider for fysisk og psykososial inkludering av alle elever i forhold til regelverket.

5. I KS ser vi mange utfordringer, men vi kan vel kort oppsummere disse gjennom 3 ord: Holdninger, kompetanse og økonomi.

- Har dere faglig utvikling på området i forhold til den enkelte skoleeier?

- Vi arrangerer PPT-konferansen årlig som en faglig møteplass. Ellers er som jeg sa innledningsvis KS opptatt av at kommunesektoren som ansvarlig utdanningsmyndighet skal lykkes mest mulig med tilpasset opplæring for alle.

Utdanningsforbundet

Helga Hjetland
Leder i Utdanningsforbundet

1. Vi arbeider på mange måter med å utvikle en inkluderende skole, gjennom våre policy-dokumenter, i informasjon til og dialog med medlemmene, gjennom påvirkning og krav overfor skolemyndighetene. Overfor myndighetene peker vi blant annet på

behovet for å styrke lærernes kompetanse og for å styrke skolens støtteapparat.

2. Først og fremst informasjon, argumentasjon og begrunnelser, påvirkningsarbeid.

3. Vi oppfatter at vi som lærernes representanter har et ansvar for å bidra til å utvikle en inkluderende skole.

4. Vi oppfatter at det er inkludering er en viktig del av norsk skolepolitikk, og vi forventer at alle aktører bidrar aktivt til å oppfylle målsettingen om inkludering.

5. Det er ikke utviklet mye praktisk veiledningsstoff eller retningslinjer om hvordan inkludering kan gjennomføres i skolens hverdag. Her ser vi utfordringer for det spesialpedagogiske

fagmiljøet, for skolemyndighetene og for skolelederne. Det helhetlige perspektivet mangler i stor grad, blant annet når det gjelder alle berørte parters ansvar for å utvikle en skole som kan gi alle elever, uten unntak, et godt og stimulerende læringsmiljø. I denne sammenhengen mangler vi også en faglig fundert debatt om både inkluderingens muligheter og dens eventuelle grenser.

Fortsatt finnes det nok også utfordringer når det gjelder holdningskapende arbeid. Endelig kan utilstrekkelig kompetanse og mangel på ressurser skape problemer.

Hva gjør Utdanningsforbundet av faglig utvikling på området inkluderende skole?

Utvikling av en stadig mer inkluderende skole forutsetter at inkluderingsperspektivet er aktivt med i alle sammenhenger, slik det er vist til i svarene over. I tillegg til de aktivitetene som allerede er nevnt, har vi også en ganske omfattende kursvirksomhet og flere pedagogiske tidsskrifter der disse problemene blir

presentert og drøftet. Vårt fagtidsskrift Spesialpedagogikk er spesielt innrettet mot lærere som har særlig ansvar for elever som har vansker i skolen. Et eget utvalg i organisasjonen arbeider spesielt med området spesialundervisning.

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Steinar Sandnes
Leiar i opplæringspolitisk utval i NFU

1. NFU har eit eige utval som jobbar med målsettinga om ein skule for alle som eit av NFU sine mål for å nå eit samfunn for alle. Vi skulerer skulekontakter i alle fylke til å hjelpe foreldre og pårørande til elevar med utviklingshemming. Vi tar opp aktuelle skulepolitiske spørsmål i Rådet for inkluderande opplæring i Utdanningsdirektoratet, der vi er representerte. I tillegg prøver vi å møte Skule-Noreg der ting skjer for å drive positiv påverknad.

2. Kunnskap, haldningsskaping og informasjon målretta mot kvar einskild målgruppe.

3. NFU som representerer elevar med utviklingshemming og deira pårørande har ansvar og tar ansvar. Det er våre medlemmar opplæringa omfattar og vi må minne om det stadig

vekk. Vårt ansvar som organisasjon er å skulere foreldre og pårørande til å fremje inkludering, men også informere og påverke til skuleeigarar og myndigheiter.

4. At viljen til samarbeid ligg i botnen gjennom respekt og likeverd. Også at kvar aktør er oppdatert i sak og tar sentrale føringar på alvor. Ikkje minst også at offentlege aktørar innser at dei faktisk er tenarar, ikkje maktmisbrukarar, og at foreldre og pårørande skal bli sett på som dei ressurspersonane dei er.

5. Rektorane er dei sentrale personane for å få til reell inkludering. Difor må dei få skulering både organisatorisk og haldningsmessig. I tillegg må skuleeigarar få kunnskap om kvar og korleis elevar med utviklingshemming lærer best. Til sist må Noreg følgje opp i praksis dei internasjonale avtalane dei har skrivne under t.d. Salamanca-erklæringa og Dakar-deklarasjonen. Dersom ikkje også Utdanningsdirektoratet og Fylkesmannen følgjer opp tilsynet sitt, vil rettstryggleiken framleis vere i fare.

Hva ønsker NFU å oppnå med konferansen i mars?

Å setje fokus på om den såkalla inkluderande skulen verkeleg er for alle! Mange ulike aktørar, med ulikt ansvar, skal gjere jobben sin for at ein inkluderande skule blir til. Gjer dei jobben, og finns det ei felles haldning der alle faktisk er samde om målsettinga? Med utgangspunkt i status er det viktig å sjå framover: Har vi dei reiskapane vi treng for å nå felles mål?

Internasjonalt solidaritetsarbeid

Hva er sammenheng mellom
menneske-rettigheter og
NFU sin solidaritet?

30

Hva skjer i
Nepal?

31

Hva er
fattigdom?

34

Hvordan få til
skole for alle i
Afrika?

32

Hva skjer med foreldre-
organisasjonene
når foreldrene dør?

36

Bilaget er et redaksjonelt samarbeid mellom Julia Tróchez, Silje Handeland, Knut Roger Andersen, Bettina Thorvik, Ragnhild Pehrson og Vidar Haagensen.

Menneske-rettighetene

FN-erklæringen

om menneskerettighetene sier at alle mennesker er verdifulle.

Menneskerettighetene inneholder lite om å være funksjonshemmet. FN laget da erklæringen om rettigheter for mennesker med utviklingshemming.

Den bygger på Jerusalem-erklæringen som ble laget først. Vår verdensorganisasjon som heter Inclusion Internasjonal laget den.

Så laget FN Standardregler for funksjonshemmede. De er hjelpemiddel når lover blir laget.

Menneskerettighetene er delt opp i regler.

En regel gir retningslinjer for et område.

Et område er rett til utdanning.

Salamanca-erklæringen gir alle barn rett til å gå i en skole for alle, også barn med spesielle behov .

FN arbeider nå med en ny erklæring om rettigheter for funksjonshemmede.

Våre prinsipper

I prinsippprogrammet står det vi i NFU er enige om å tro på.

Prinsippene til NFU er bygget på samme måte som Menneskerettighetene og Jerusalem-erklæringen.

NFU har ti prinsipper. Hva vi mener med hvert prinsipp forklarer vi i prinsippprogrammet.

Et av prinsippene er at alle har rett til skole.

Den som er uten skolegang blir fattig.

Retten til skolegang er en kamp mot fattigdom.

Å bekjempe fattigdom er et viktig mål for det internasjonale arbeidet.

Prinsippprogrammet til NFU er grunnlaget for vårt engasjement i utlandet.

Vite mer Vite mer Vite mer

Vite mer om FN på www.fn.no

Om NFU-prinsipper
Og internasjonalt
solidaritetsarbeid
www.nfunorge.org/sfa

Internasjonal solidaritet

Ragnhild Gustavsen var i Zambia og traff Sylvia. De er utviklingshemmede og fortalte hverandre hvordan de har det i sitt land.

Mennesker med utviklingshemming opplever at kampen om rettigheter er den samme i Norge og Afrika. Vi har felles interesser.

Internasjonal solidaritet er fellesskap mellom mennesker på tvers av landegrenser.

NFU bruker kunnskap om hva vi gjorde for å bygge forbundet og arbeidet for rettighetene.

NFU gir organisasjonene bidrag Pengene kommer fra tv-aksjonen Et nytt liv og fra norske myndigheter.

Personer med lik erfaring møter hverandre på kurs. Foreldre med utviklingshemmede barn fra Norge utveksler erfaring med foreldre i andre land.

Historien om Basanta Raj i Nepal

Basanta Raj gjemte bort sønnen sin for et år siden. Basanta åpnet øynene sine da han deltok på et seminar.

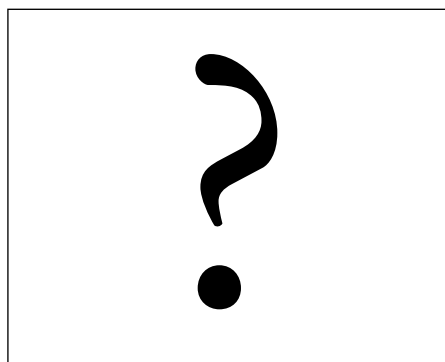
Basanta Raj har to sønner. En sønn har utviklingshemming. Familien følte at ingen aksepterte sønnen og at folk mobbet ham.

Han gikk ikke en gang på skolen. Nå, under ett år etter at vi ble kjent med Basanta har vi fått vite at gutten går ut for å handle, snakker med naboer og at lokalsamfunnet har blitt kjent med ham. Det begynte med at Basanta startet å gå ut turer sammen med sønnen.

Basanta er nå leder for en lokal foreldregruppe. I dag er sønnen med i lokalsamfunnet og naboene kjenner ham.

Basanta åpnet øyne sine under et seminar som ble holdt i regi av Nepal Parents' Network, et foreldrenettverk som er NFUs samarbeidspartner i Nepal. Han hadde aldri deltatt i noe lignende, og ble både inspirert og oppmuntret til å engasjere seg i rettighetene til personer med utviklingshemming. I dag leder Basanta en foreldregruppe i sin distrikt som han selv var med og grunnla for bare noen måneder siden. Gruppen jobber nå aktivt med å påvirke skolemyndighetene lokalt for å få til en inkluderende ordning i den lokale skole.

Nepal må NFU lære seg hvordan menneskene tenker når de skal kjempe for egne rettigheter. Nepal har ingen organisasjon for hele landet enda.

Og akkurat som i Norge, ønsker mennesker med utviklingshemming å bli tatt i betraktning og inkludert på alle livets områder. Veien for å oppnå det er ved like rettigheter, ikke veldedighet. De må få innfridd de samme rettighetene og mulighet til frihet på linje med andre, slik at samfunnet blir inkluderende for alle.

Nepal er et av de fattigste landi hele verden. Foreldrene kjemper for at barna med utviklingshemming skal få gå ut i lokalsamfunnet og at de skal få undervisning.

Nepal er det tolvte fattigste land i verden og har et meget skjørt demokrati. Der har foreldrene begynt å komme frem i lyset og organisert seg i forskjellige deler av landet. Dette har ikke vært så vanlig før, grunnet manglende kunnskap om rettighetene til deres barn, samt fattigdom og generell diskriminering av utviklingshemmede. Det er fortsatt en lang vei å gå, men foreldrene har begynt å mobilisere andre og arbeider for å snu de negative holdningene til utviklingshemmede og begynne å tenke i et rettighetsperspektiv. I flere distrikter i landet har de også påvirket myndigheter. Inkludering i skolen og endringer i skolesystemet er viktige temaer i deres pådriverarbeid.

NFU har lært mye av hvordan andre land arbeider og at samhold gir styrke når endringer i samfunnet må skje.

Skole for alle i Afrika

I skolegården vokser et papayatre. Det er matpakke til elevene. Mange av elevene får lite mat hjemme. Bak treet er skolebygningen. Den er ny og flott og holder varmen ute.

Ungdomskolen er for jenter opp til atten år.

Elevene bor på skolen.

I Tanzania kan rektor bestemme.

Han ga elever med funksjonshemming de beste rommene.

Tanzania er et land i Afrika.

I Tanzania er det en gruppe øyer. De heter Zanzibar. Zanzibar bestemmer selv hvordan undervisning skolene skal ha.

Tanzania har en organisasjon og Zanzibar en annen organisasjon for familier med mennesker som har utviklingshemming.

NFU samarbeider med begge organisasjonene. Begge er med i prosjekt for å skape skoler der alle elever med og uten funksjonshemming får gå.

Vi forteller om en av grunnskolene i Zanzibar.

Klassene har sytti elever. Ingen funksjonshemmet går ut av timen for å få undervisning. Lærerne vet hvordan hjelpemidler alle elever må ha for å lære noe.

En ungdomsskole i Tanzania gir undervisning til funksjonshemmede elever som har vært gjemt bort i hjemmene sine. De lærer om fritidsaktiviteter og å reise med buss gå i butikker og andre daglige aktiviteter.

Skolegang er viktig for kampen mot fattigdom.

NFU har siden 2004 hatt to prosjekter om inkluderende undervisning i Tanzania og på øygruppen

Zanzibar. Prosjektene heter "inkluderende undervisning og ungdomsaktiviteter" og blir utført av NFUs lokale samarbeidspartnere TAMH (Tanzania Association for Mentally Handicapped) og ZAPDD (Zanzibar Association for People with Developmental Disabilities). Det er Operasjon Dagsverk (OD) som finansierer prosjektene, som varer til juni 2007.

Tanzania er et svært fattig land, hvor store deler av befolkningen lever under fattigdomsgrensen på 14 kr dagen (to dollar). Mange lever på under 7 kr dagen. Helsevesenet er dårlig utbygd og utdanningssystemet likeså.

Sytti elever får undervisning i samme rom

En lærer underviser alle sammen.

Alle sitter musestille.

De har bare tavle.

Ingen har bøker.

De hvite draktene er skoleuniform.

på hva læreren sier. Lærerne har også fått opplæring i tegnspråk og i Braille – blindeskrift. Barn med lærevansker blir plassert ved siden av elever som lærer raskere, slik at de skal lære av hverandre. Klasserommet blir ordnet etter hvilket behov elevene har, og blir dermed en slags assistenter til læreren.

Prosjektet har ført til at flere barn kommer på skolene. TAMH og ZAPDD har reist til alle skolene og lokallagene sine i områdene for prosjektet. De har snakket om hvor viktig det er at alle barn får gå på skole. Det er dessverre ganske vanlig i Tanzania og på Zanzibar at utviklingshemmede blir holdt skjult i hjemmet hele livet. Mange får aldri kommet ut, og får liten eller ingen stimulering eller opplæring i enkle ferdigheter som å stelle seg selv eller hjelpe til i hjemmet. De som har kommet så langt blir sett på som heldige.

Den delen av prosjektet som heter ”ungdomsaktiviteter” går på de barna og unge som har vært hjemme og gjemt bort hele livet. De får opplæring i hvordan man skal oppføre seg blant andre, hvordan man skal vaske seg, hvordan man tar bussen eller går på butikken, og i hyggelige fritidsaktiviteter som fotball, ludo, dansing og musikk. Familiene har merket stor forskjell – og mange har blitt overrasket over hvor mye barna deres plutselig kan gjøre. Dette får positive ringvirkninger i lokalmiljøet – nå tør foreldrene å ta med seg barna til markedet, og det kan selv få litt mer tid på hendene til å gjøre andre ting enn å se etter barna sine.

Utviklingshemmede og funksjonshemmede har derfor hatt svært dårlige levekår i Tanzania og på Zanzibar. Det har nesten umulig for utviklingshemmede å gå på skole. Det finnes noen få spesialskoler, men prosjektene NFU arbeider med går ut på å få utviklingshemmede og funksjonshemmede inn i vanlig skole, i samme klasse som andre barn.

Fra skepsis til glede

Prosjektene har vist seg å være svært positive for både barna og lokalmiljøet. I hvert av prosjektene har det blitt valgt ut 20 pilotskoler, eller testskoler. På hver av skolene har seks til åtte lærere fått opplæring i hva inkluderende undervisning er, og hvordan man kan tilrettelegge for ulike typer funksjonshemminger så vel som for utviklingshemmede.

Noen skoler var svært positive til prosjektet, mens andre ikke hadde tro på det i hele tatt. Det vi ser nå etter omtrent ett og et halvt år, er at de skolene som var negativt innstilt til å inkludere utviklingshemmede og funksjonshemmede i skolen nå er svært positive og glade for å være med i prosjektet. Og kanskje best av alt, de som var positive, har forblitt positive også.

Mange elever i klassen

Antall elever er annerledes enn i Norge. I mange klasser er det vanlig med 60-100 elever på en eneste lærer. Læringsprosessen går bedre etter at skolen har begynt med inkluderende undervisning. Det skyldes blant annet at de som ser og hører dårlig har blitt flyttet lenger fram i klasserommet, sånn at det blir enklere å følge med

Hva er fattigdom?

Det er mange måter å være fattig på. Å ha lite penger til hus, mat og klær er en måte.

Å ha få venner og å være uten familie er en annen måte.

Mange mennesker med utviklingshemming er fattige på begge måtene. NFU kjemper mot den fattigdommen.

Inclusion International heter organisasjonen for familier med utviklingshemmede i hele verden. NFU er medlem der.

De arbeider for at alle utviklingshemmede mennesker skal få lik rett til skolegang og samme rett til lovgivning og å bli beskyttet og samme rett til å motta tjenester.

Å arbeide sammen i hele verden gir organisasjonene styrke til å fortelle politikerne at de må forandre holdninger.

Inclusion International samler kunnskap om livene utviklingshemmede lever i forskjellige deler av verden. Resultatet blir presentert på Verdenskongressen til Inclusion International.

NFU driver et internasjonalt solidaritetsarbeid rettet inn mot fattigdomsbekjempelse som et prioritert område – er det med fokus på årsakene, og ikke bare virkningene. Når utviklingshemmede daglig møter diskriminering, stigmatisering og ekskludering kan fattigdommen aldri bekjempes før holdningene endres.

Det er hovedforklaringen på NFUs prioriterte fattigdomsbekjempelsesarbeid. De to siste årene, og også i år, vil Inclusion International og NFU fortsette et målrettet arbeid rettet inn mot beslutningstagere og myndigheter

på nasjonalt og regionalt nivå, organisasjoner for og av mennesker med utviklingshemninger og deres familier og regionale institusjoner som banker og FN-organisasjoner. Dette arbeidet tar sikte på å mobilisere flest mulig i ulike regioner i verden; Latin-Amerika, Afrika, Midt-Østen, Øst-Europa og Asia i et felles arbeid som har som mål og inkludere mennesker med utviklingshemming i alle planer og strategier for fattigdomsbekjempelse.

Kunnskap

En viktig side ved prosjektet er opparbeiding av kunnskap lokalt og regionalt om utviklingshemmedes

levkår. Det er avholdt fire regionale konferanser for Amerika, Afrika og Midt-Østen og Europa. De har belyst livssituasjon for utviklingshemmede. På verdenskongressen til Inclusion International i november vil en slutt-rapport lagt fram.

Kunnskapen som er kommet fram er grunnlag for konkrete mål for fattigdomsbekjempelse for personer med utviklingshemming.

Holdninger

Fattigdomsbekjempelse er et spørsmål om holdninger og verdier. Man klarer ikke å skape en inkluderende politikk og lovgivning – uten at man har skapt

verdier og holdninger hos de som skal beslutte politikken og lovgivningen. Det kan man se i både rike land som Norge og i fattige land som Zimbabwe. Har man ikke forståelsen av at det motsatte av inkludering er ekskludering – og ekskludering er stigmatisering – klarer man aldri å bekjempe fattigdommens årsaker. Nettopp derfor er NFUs internasjonale solidaritetsarbeid rettet inn på ending av holdninger slik at vi en dag kan se at mennesker med utviklingshemninger ikke er de fattigste av de fattige.

Vite mer Vite mer Vite mer

 Inclusion International
Linking local voices to global change

For lettlest på engelsk:
www.inclusion-europe.org

Inclusion International nettsted
www.inclusion-international.org

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Den røde sløyfen viser støtte til personer med HIV og AIDS-sykdom. Hiv er et virus. Viruset utvikler seg til AIDS-sykdom. Aids er dødelig. Hiv-viruset smitter lettest ved samleie uten beskyttelse. Personer i Norge får også HIV/AIDS.

Utviklingshemmede får lite kunnskap om beskyttelse mot HIV og AIDS. Det gjelder i Norge som i Afrika.

Vite mer?
Se på nettstedet hivnorge.no om AIDS
www.suss.no om beskyttelse.

Historien om Pretty

Faren til Pretty er død. Pretty bor i Zimbabwe. Hun er utviklingshemmet. Mange fedre flytter fra familien når et utviklingshemmet barn blir født.

Faren til Pretty bodde sammen med henne og moren til Pretty helt til han døde.

Faren til Pretty ble smittet av HIV og døde av det.

HIV-viruset smitter mest ved samleie uten beskyttelse. Ingen lever lenge med AIDS i Afrika.

Theresa heter moren til Pretty. Hun fikk HIV av faren til Pretty.

Theresa tenker mye på hvem som skal være god og snill med Pretty når hun er død. Ingen i familien vil være sammen med Pretty.

Moren til Pretty er medlem i organisasjonen for utviklingshemmede i Zimbabwe. De arbeider for at alle familier med HIV/AIDS skal få opplæring om hvordan viruset smitter

hvordan de kan få medisiner og hvor utviklingshemmede kan få tilbud når foreldrene er døde.

Utfordringen for familier med utviklingshemmede er store i afrikanske land. HIV/AIDS-epidemien er en ekstra utfordring som holder på å ta knekken på mange lokallag. Fattige viljesterke mødre er grunnfjellet til våre søsterorganisasjoner i Afrika. Det er de som hever stemmen og krever deres barns rett! Det er også de som sørger for barnas velferd hjemme. Fattige kvinner er også den gruppen som er mest sårbar for HIV/AIDS.

Derfor vil det afrikanske nettverket for mennesker med utviklingshemming i Sørlege Afrika, i samarbeid med NFU, starte et arbeid hvor vi setter fokus på HIV/AIDS. Interessepolitiske organisasjoner av og med utviklingshemmede og ikke minst internasjonale organisasjoner som jobber med HIV/AIDS, må sørge for nødvendig opplæring.

Familier til utviklingshemmede og utviklingshemmede selv trenger opplæring og kunnskap om smittefaren.

De må få beskyttelse fra seksuelle overgrep som også kan føre til smitte. De må få tilgang til medisiner. Og kanskje viktigst av alt: Det må være et tilbud til utviklingshemmede når deres foreldre dør av AIDS.

Den største utfordringen for interessepolitiske organisasjoner av og med familier med utviklingshemmede er å sørge for at det blir et bevist "tema" for hele familien.

Personene på bildet er ikke identisk med historien.

Nyttårsbrev

Jeg sender takk til alle som arbeider for voksne mennesker med utviklingshemming i året

som gikk.

De takler og godtar at mennesker med utviklingshemming er annerledes enn andre.

Det gjelder på alle arbeidsplasser. De må følge opp hva arbeid med bistand gir anbefaling om.

Alle jeg kjenner er fornøyd med

å flytte hjemmefra til egen bolig.

Noen får hjelp av sine foreldre til å melde seg inn i et borettslag.

Fritid er viktig å ha.

Det er kjedelig bare å være hjemme. Jeg er imponert og stolt over alle som er frivillig og hjelper oss.

Ønsker alle et godt nyttår, og lykke til videre.

Hilsen fra Paul A. Rimbart som er varamedlem i styret i NFU Ski lokallag

Tid for to

En uke ved Modum Bad for par som har barn med nedsatt funksjonsevne

Modum Bad – Samlivssenteret tilbyr våren 2006 ukesopphold for par som har barn med nedsatt funksjonsevne, og som kjenner behov for rekreasjon og påfyll. Oppholdet er formet som et kurs, som også gir rom for hvile og tid til hverandre som par. På samlingen vil man møte fem andre par i samme situasjon.

Kurset vil legge vekt på hvordan man kan hente overskudd til samliv og familieliv, og nødvendigheten av å ha et eget livsrom for seg selv. Korte innledninger fra kursledere til aktuelle tema, gruppesamtaler og tid til egenrefleksjon og hvile vil være hovedessensen gjennom uka. Deltakerne vil bli oppfordret til å dele erfaringer, spesielt de gode erfaringene, som kan

gi styrke til å stå sammen, og takle de utfordringer man møter i hverdagen.

Kurset holdes på Villa Sana, som er et nydelig bygg i gammel sveitserstil ved Modum Bad. Deltakerne får også tildelt dobbeltrom i samme bygg. De rolige omgivelsene innbyr til turer, hvile og kulturliv.

Det vil være to erfarne kursledere ved hvert kurs, - en kvinne og en mann. Disse er av profesjon også familierapeuter. Hvert par kan om ønskelig få en egen samtale med en av kursledere.

Det vil bli gitt plass ved ukesoppholdet etter hvert som man melder seg på, slik at man kan planlegge avlastning, reise og praktiske forhold knyttet til arbeidssted m.v. i så god tid som mulig. Tilbudet er åpent for par som har barn med ulike typer diagnoser

som innebærer betydelig grad av funksjonsnedsettelse.

Samlingene arrangeres:

Uke 17: 24. – 28. april 2006

Uke 26: 26. – 30. juni 2006

Det er Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet som betaler det meste av utgiftene, - derfor har oppholdet en lav egenandel. Hele oppholdet med full pensjon koster kr. 2000 pr. par. Reisen må betales av deltakerne.

Søknad om plass kan sendes:
Modum Bad – Samlivssenteret
3370 Vikersund

Nærmere opplysninger: 32 74 94 00

Invitasjon til sommeridrettslekene følger på de neste sidene

Vil du delta?

Påmeldings-brosjyre får du av Jon Brunborg.
Ring han på mobiltelefon 48 00 09 90 eller
fasttelefon 32 07 48 25 eller
skriv til han på e-post jon.brunborg@sommeridrettslekene.com

God stemning & godt utvalg
i senterets 41 butikker

Mer av det gode!

www.byhaven.no

Cecilie Willoch får pris

Livsvernprisen går til en person som verner om menneskeverdet og skaper håp og livsmot hos mennesker som er sårbare i begynnelsen eller slutten av livet. Organisasjonen Menneskeverd gir hvert år denne prisen til en person, institusjon eller organisasjon. Cecilie Willoch får prisen i år.

Hun er engasjert i saken for rettigheter og verdier for funksjonshemmede. Engasjementet startet da hun fikk sønnen Philip med Down syndrom for 13 år siden.

Hun har deltatt i debatter og holdt foredrag om sine personlige erfaringer og tanker om annerledeshet. Cecilie Willoch har bidratt med viktige refleksjoner rundt livets verdi og villig delt sin historie. Hun har stått opp for menneskers rett i debatten om sorteringssamfunnet på en varm og troverdig måte. Gjennom sitt engasjement har hun løftet frem viktigheten av å se alle mennesker som det de er – seg selv. Cecilie Willoch har en viktig stemme i samfunnet med sitt budskap om likeverd.

<http://menneskeverd.org/nyheter/2006>

Telefonselskapet

Ledende aktør i det norske telefon markedet
Importør av hussentraler og teleterminaler

Telefonselskapet var den første leverandøren som introduserte en typegodkjent ISDN sentral i det norske markedet (1994) med Telecom Europe fra Ericsson. Distribusjon foregår gjennom et etablert og landsdekkende forhandlernet.

Besøk oss på: www.telefonselskapet.no

Velkommen til

KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENTET

Sommeridrettslekene

Gol 12.-16. juni
2006

Velkommen til Gol og Sommeridrettslekene

Jon Brunborg (prosjektleder), Helene Holand, leder i hovedkomiteen og Gudmund Brekko, leder i Gol idrettslag har mottatt stafettpinnen fra Bardu

Gol idrettslag og arrangement-komiteen har den store glede å ønske velkommen til en uke med Sommeridrettsleker for utviklingshemmede på Gol i 2006. Vi gleder oss til arrangementet, og vi skal gjøre vårt beste for at lekene skal bli en stor opplevelse for alle.

Det er andre gangen vi arrangerer Sommeridrettslekene. I 1998 hadde vi med 913 deltakere og ledere. "Et arrangement å være stolt over" var oppslaget i lokalavisa etter at lekene var over. Og vi satt igjen med en god følelse av at det gikk godt den gang.

Det var mye, men trivelig arbeid med lekene – og nå har vi lyst til å prøve igjen.

Gol idrettslag er et typisk fleridrettslag med grupper innen mange disipliner.

Hallingmo Idrettspark ligger sentralt midt i Gol sentrum og oppfyller alle krav til et "kompakt" arrangement.

Vi disponerer flere flotte idrettsanlegg med moderne dekke. Kunstgress for fotball (boccia), kunststoff for friidrett med god tribunekapasitet.

100 m fra Idrettsparken ligger Gol Samfunnshus med garderober, idrettshall og svømmehall. Der vil matservering og festligheter foregå. Sekretariatet vil holde til i klubbhuset i Idrettsparken.

Sommeridrettslekene 2006 er som vanlig spekket med et gode idrettstilbud, mange spennende aktiviteter og underholdning. Nå er vårt største håp at så mange som mulig vil ta turen til Gol i juni for å delta på Sommeridrettslekene. Men da må det ikke bli bare med tanken!

Vi gleder oss stort til arrangementet og skal gjøre vårt beste for å legge til rette for at opplevelsen av Sommeridrettslekene 2006 skal bli positiv, både sportslig og sosialt, og gi deg et opphold du vil huske med glede.

Vi håper å se deg på Gol 12. – 16. juni!
Hjertelig velkommen!

Sommeridrettslekene 2006

IDRETTSØVELSER

Individuelle øvelser:

100 m baneløp
400 m baneløp
Lengde med tilløp
Kast liten ball

25 m svømming, fri
50 m svømming, fri

Lagøvelser:

4 x 100 m stafett
2x25m stafett frisvømming
Tautrekking
Boccia

For bevegelseshemmede:

Trille ball mot kjebler
Kaste ball i kasse

Det konkurreres i følgende klasser:

Menn/kvinner 16-19 år
Menn/kvinner 20-29 år
Menn/kvinner 30 år og eldre

Deltakerregler:

Deltaker må fylle 16 år i løpet av 2006
Deltaker kan ikke være med på mer enn tre individuelle øvelser, men kan delta i flere lagøvelser
Arrangøren forventer at deltakerne er kjent med øvelsene de skal delta i

Flere opplysninger og bilder:
www.sommeridrettslekene.com

FORELØPIG PROGRAM

Mandag 12. juni:

Ankomst og registrering kl. 09-17. Oppmarsj kl. 18.30
Offisiell åpning kl. 19.00 med påfølgende middag, underholdning og dans

Tirsdag 13. juni:

Innledende idrettsøvelser kl. 09-17
(friidrett og svømming) Sosiale aktiviteter og dans

Onsdag 14. juni:

Boccia kl. 09-17 (kvalifisering og finaler)
Grilling i Middelalderparken kl. 19.00
Tautrekking med påfølgende underholdning og sosiale aktiviteter

Torsdag 15. juni:

Finaler i friidrett og svømming kl. 09-17
Festmiddag kl. 19.00 med avslutningsseremoni og dans

Fredag 16. juni:

Frokost og hjemreise

KOSTNAD

Det koster kr. 1000,- å være med på Sommeridrettslekene 2006. Prisen dekker mat, medaljer, deltakerskjorte, dans, sosiale aktiviteter og en fri adgang til Tropicana badeland (kun aktive deltakere)
Reise og opphold dekkes av den enkelte

INVITASJONSBROSJYRE

med påmeldingsskjema utsendes i løpet av februar 2006

PÅMELDINGSFRIST

vil bli satt til 23. april 2006

FOR MER INFORMASJON:

Ta kontakt med prosjektleder Jon Brunborg
tlf. mobil 48 00 09 90 Fasttelefon 32 07 48 25
E-mail: jon.brunborg@sommeridrettslekene.com
Kultur- og kirke departementet
Idrettsavdelingen, telefon 22 24 80 64

Overnatting og Reiseinformasjon

Gol Campingsenter & Appartement

Avstand idrettsparken: 3,5 km

	Søn-Fre	Man-Fre
4 - sengers hytte	2 125,-	1 700,-
7 - sengersapt.	3 750,-	3 000,-

Torvstua Apartment

Avstand til idrettsparken: 200 meter

	Søn-Fre	Man-Fre
4 - sengers leil.	1 800,-	1 600,-
6 - sengersleil.	2 700,-	2 400,-

Fossheim Hytte & Camping

Avstand idrettsparken: 4,5 km

	Søn-Fre	Man-Fre
1) 4 - sengers hytte	2 150,-	1 720,-
2) 4 - sengershytte	2 250,-	1 800,-
5- 6 sengershytte	2 950,-	2 360,-

Solstad Hotell/Motell

Avstand til idrettsparken: 400 meter

	Søn-Fre	Man-Fre
Pr. pers. dobb.rom	1 500,-	1 200,-
Pr. pers. enk. rom	2 400,-	2 000,-
1 HCF (rullestol)	1 500,-	1 200,-

Eidsgaard Hotel/Motell

Avstand til idrettsparken: 500 meter

	Søn-Fre	Man-Fre
Pr. pers. dobb.rom	1 500,-	1 200,-
Pr. pers. enk. rom	2 400,-	2 000,-

Pers Resort

Alle boende halv pris på inngang til Tropicana

Avstand til idrettsparken: 400-500 meter

Bruket pr. leil.	Søn-Fre	Man-Fre
4-5 sengers leil.	4 000,-	2 800,-
6- sengers leil.	5 000,-	3 500,-
Pers leil.	Søn-Fre	Man-Fre
4-sengers leil.	4 000,-	3 000,-
6-sengers leil.	5 000,-	4 000,-
Motell pr. pers		
Enk. rom	2 250,-	1 800,-
2- 4 sengersrom(når bo enhet fylles opp)	1 125,-	900,-

Hytteparken 4 sengers hytte 2000,- (Man-Fre)

For overnatting kontakt turistkontoret

Tlf. 32 02 97 12/975 22 110

E-post: gro@golinfo.no

REISEINFORMASJON:

Gol i Hallingdal er et av Sør-Norges viktigste trafikkknutepunkt, med riksvei 7 (Oslo-Bergen), 51 (Valdres) og 52 (Sogn og Fjordane).

Med Bergensbanen tar det ca. 3 timer fra Oslo, 2,5 time fra Drammen og 4,5 time fra Bergen. Reisende med tog vil bli hentet med biler av arrangøren.

NSB gir 50% rabatt til alle - også ledsager.

SAS Braathen gir deltakere og ledere rabatter på fly-reiser. Du får benytte deg av sportspriser som selskapet gir.

Priseksempel : E-sport (tur/retur) Trondheim 1 654,- Tromsø 2 606,- Selskapet tar forbehold om endringer av pris, skatter og avgifter neste år.

For at deltakerne skal få kjøpt sportsprisen ber vi deg kontakte SAS Braathens Bedriftssenter på mail: booking@sasbraathens.no eller telefon 67 83 15 20. Åpningstider 08.00 – 16.00. Vi vil samtidig gjøre deg oppmerksom på at det kan finnes rimerigere billetter med SAS Braathens ved å booke på Internett, men da til et noe strengere regelverk.

For deg som kommer med fly til Gardermoen vil vi sette opp gratis busser som kjører direkte til Gol. Dette må meldes til arrangøren ved påmelding.

AVSTANDER:

Bergen via Voss-Flåm-Hol	312 km
Bergen via Voss-Flåm-Lærdal-Hemsedal	330 "
Oslo via Hønefoss	189 "
Drammen via Noresund	161 "
Gardermoen via Hønefoss	201 "
Hønefoss	138 "
Lillehammer via Leira	158 "
Larvik via Drammen	264 "

www.sommeridrettslekene.com

Vi fører alt innen:
 • Varmepumper • Kjølerom/Hjørne

www.k-kulde.no

Kulde og Varmeteknikk AS
 Kontaktperson: Geir Halvor Kleiv

JLF / FAX: 32 70 13 94 - MOBIL 411 29 041
 KOPPERUDHØGDA 5, 3330 SKOTSELV

Leiv Nilsen
 Stort utvalg i
 tidsskrifter,
 aviser og bøker

NARVESEN

Har du lyst har du lov

Narvesen CC Gjøvik • Narvesen Jernbanen
 Telefon 61 17 93 96 • Telefon 61 17 26 22

KRISTIAN BRECKE
LANDBRUKSSERVICE

Steinbruveien
 3340 Åmot
 Tlf. 32 78 59 45
 Mob. 415 08 560

TROMS fylkeskommune
 ROMSSA fylkeskommune

Besøk gjerne våre nettsider

www.tromsfylke.no og www.ungitroms.no.

SPAR

Prestfoss

• Mat midt i bygda •

• Posten • Postbanken • Tipping
 • Rikstoto • Utvidet åpningstid

ELKO

Produsent av
 elektroniske art.
www.elko.no

Stians Pipeservice

• Skorsteiner
 - vedlikehold
 - rehabilitering

• Peis • Ovner

-Salg og montering
Tillit + Trygghet
 908 60 667

INTER-SUN A.S.
 Verkstedvn. 8 P.Boks 104
 1401 Ski

nicole
 DAMEKLÆR

Tlf. 64 85 53 00
 Fax. 64 87 56 06

EGEN PAPIRDUNK ?

Midt i blinken
 for to naboer eller flere !

Ordningen er uten ekstra kostnader
 for private husholdninger.
 For bestilling, ta kontakt med
 HAF på tlf. 75 19 82 00

HAF Helgeland
 Avfallsforedling IKS

Melby Auto
 Et Mekonombil Verksted
 Melby Gård, 2013 Skjetten
Tlf. 63 84 50 69
 Fax. 63 84 15 80
www.melbyauto.no

ORKDAL KOMMUNE
 Kommunesenteret
Tlf. 72 48 30 00
 Telefaks: 72 48 30 01
www.orkdal.kommune.no

MAXBO Proff

Thomasdalen 12
 2818 Gjøvik
Tlf: 61 10 84 84
 fax: 61 10 84 90
www.maxboproff.no

ESSILOR
NORGE AS
 Optikk - Engros

Kongensgt. 2, Pb. 8
 3601 Kongsberg

Tlf. 32 72 60 00
 Fax. 32 72 63 50

Trenger du tekstiler med spesialdesign/farger?
 Løsning på en utsmykning/dekorasjonsoppgave?
 Konsulentbistand til akkurat ditt prosjekt?

IA TORGERSEN TEKSTILKUNSTNER
 OG DESIGNER

Showroom, Ordrekontor
 Ingstad, 2340 Løten
 Tlf. 62 59 14 22 - Fax. 62 59 23 16

Nordeng Bygg

God service og kvalitet til riktig pris
 Fagkunnskap gir trygghet

www.nordengbygg.no
 Tlf. 32 12 72 41
 Mobil. 995 26 875
 Rabbavn. 36, 3515 Hønefoss

murerfirma
RUDI KASTRUP

Jeg arbeider med:
Mur • Peiser • Flis

Fax.: 64 80 15 23
 Mob.: 90 95 40 59
 E-mail: rudi.kastrup@rkl.no

Elgtråkket 3D
 2014 Blystadlia

RULLESTOL - GARASJE

Ullensaker ElektroTeknikk AS
 Postboks 200, 2040 Kløfta

Tif.: 63 93 48 00

Faks.: 63 98 19 77
 E-mail: firmapost@uet.no
 Hjemmeside: www.uet.no

Penger fra Stortinget til kommunene

NFU har diskutert økonomien til kommunene i mange år.

En gutt hørte på voksne diskutere økonomien. De snakket om penger til tjenester for utviklingshemmede. Flere pratet om øremerking. Gutten så for seg utviklingshemmede med øremerker slik dyr har. Det var rart, tenkte han.

Gutten misforsto vanskelige ord. De voksne snakket om øremerking av penger fra Stortinget til kommunene. Stortinget gir penger så kommunene bestemmer selv over dem eller pengene går til bestemte saker – da er det øremerkede penger.

Ansvarsreformen for utviklingshemmede ble gjennomført med øremerkede penger.

Nå er ingen penger fra Stortinget til kommunene øremerket utviklingshemmede

Kommunene får penger etter bestemte regler. Hver person med utviklingshemming som har helse- eller sosiale tjenester gir en pengesum til kommunen.

Alle reglene for pengeoverføringer heter inntektssystemet. Endringer i systemet er til diskusjon hos politikerne. Et forslag er å fjerne overføring av penger for personer med utviklingshemming under 16 år. Det er NFU uenig i.

Den totale pengesummen til kommunene må øke, mener NFU.

Bedre økonomi gir bedre tjenester for innbyggerne.

- Det økonomiske løftet for kommunesektoren i 2006 må følges opp de neste årene. Regjeringen har gitt løfter i Soria Moria - erklæringen som NFU forventer blir fulgt opp, sier Helene Holand.

- Kommunene må gjennom inntektssystemet gjøres i stand til å løse de oppgavene de er pålagt. Det er mye som tyder på at kommunene i dag ikke får tilstrekkelig med midler. Igjen ber NFU om at det settes ned et utvalg som ser på hva gjennomsnittsbehovet for tjenester etter sosial- og kommunehelsetjenesteloven faktisk er. Dersom det er reell vilje til å løse de lovpålagte oppgaver må tilskuddsrammen stå i forhold til de reelle behov og lovmessige rettigheter, og ikke være tilpasset nasjonale og kommunale bevilgninger og budsjetter.

Analyser av kommunal tjenesteproduksjon gjort av inntektssystemutvalget viser at det er en klar tendens til at omfanget og kvaliteten på den kommunale tjenesteproduksjonen øker med økende nivå på kommunens frie inntekter

Mange kommuner sliter med stort underskudd. Det er derfor viktig med økte bevilgninger de kommende årene. En undersøkelse NRK har foretatt blant 350 kommuner, viser at nesten halvparten vil kutte i tjenestetilbudet. Mange kommuner vil kutte overalt, men mest i skolesektoren og omsorgstjenesten.

Fortsatt rammefinansiering

Inntektssystemutvalget la fram sin innstilling i fjor. De går inn for at inntektssystemet fortsatt skal være

basert på rammefinansiering og ikke øremerkede tilskudd.

NFU støtter utvalget i deres vurdering av at øremerkede midler ikke nødvendigvis er en god løsning. Forbundet er enig med utvalget i at inntektssystemet fortsatt bør baseres på prinsippet om rammefinansiering av kommuner og fylkeskommuner.

Inntektssystemet består av flere elementer. I bunn ligger et innbygger-tilskudd fra staten til kommunene med likt beløp per innbygger i kommunen. En delvis utjevning av skatteinntektene mellom kommunene og en utgiftsutjevning for å kompensere for forskjeller i beregnet utgiftsbehov for velferdstjenestene skal legge grunnlag for et likeverdig tjenestetilbud i hele landet.

Utgiftsutjevningen er ment å dekke opp for ufrivillige kostnads- og etter-

spørselsbehov. Eksempel på dette er alderssammensetning i kommunen.

Alle slik forhold er samlet i kostnadsnøkler for de ulike samfunnssektorene. Til sammen utgjør de en felles kostnadsnøkkel der de ulike kriteriene er vektet mot hverandre. Flere kriterier er knyttet til ulike aldersgrupper. Barn i skolealder er tillagt stor vekt på grunn av utgifter til skolegang. På samme måte er eldre vektet opp på grunn av økt omsorgsbehov.

Kriteriet for utviklingshemming

Midler til utviklingshemmede ble innlemmet i kommunenes rammetilskudd i 1998. To nye kriterier ble da innført i kostnadsnøkkel for pleie- og omsorg. Andel psykisk utviklingshemmede 0-15 år og psykisk utviklingshemmede 16 år og over ble innført som kriterier i inntektssystemet. NFU gikk inn for dette.

Inntektssystemutvalget ønsker å fjerne kriteriet psykisk utviklingshemmede 0-15 år da analysene utvalget har fått gjennomført ikke påviser økte utgifter ved økning i antall psykisk utviklingshemmede under 16 år.

En kan i utvalgets innstilling lese at en mulig forklaring på dette kan være utviklingshemmede er jevnere fordelt mellom kommunene nå enn tidligere. En annen forklaring kan være at foreldrene tar mye av belastningen i forhold til det tilbudet barna kan få fra kommunene.

NFU påpeker at siste forklaring stemmer med forbundets erfaring. NFU opplever at kommunene reduserer tjenestene da de anser at dagens tilskuddsordning ikke er tilstrekkelig - den dekker ikke de reelle utgiftene dersom en skal gi individuelle tjenester basert på kvalitet.

NFU skriver at ”dersom en velger å ta bort kriteriet psykisk utviklingshemmede under 16 år vil det fortsatt være slik at foreldrene tar den belastningen kommunene skulle tatt ved å yte de nødvendige tjenester i form av omsorgslønn, avlastning og støttekontakt.”

Reduserer tilskudd for de over 16 år

Utvalget foreslår å vekte ned kriteriet psykisk utviklingshemmede 16 år og over. Etter NFUs syn vil det medføre ytterligere reduksjon i tjenester og redusert kvalitet på de tjenestene som gis.

- Det har ikke vært mulig å finne ut hvordan utvalget har kommet frem til det beløpet de ender på i forhold til kriteriet psykisk utviklingshemmede 16 år og over. Vi savner en redegjørelse for utgiftsberegningen, sier Monica Christoffersen, som har ført NFUs høringssvar i pennen.

Helsetilsynet foretok i 2003 en kartlegging av pleie- og omsorgstjenesten i kommunene (SINTEF 2005). I denne undersøkelsen ble det gjort vurderinger av brukernes tilsyn og hjelp på tre ulike områder: praktiske gjøremål, aktivisering og sosiale tiltak, og faglig tilsyn. Andelen som oppgir å ha tilstrekkelig med aktivitetstiltak og tilstrekkelige sosiale tiltak er begge på kun rundt

40 %.

Det er mye som tyder på at det er en stor underdekning av sosiale tjenester i forhold til støttekontakt og tilbud om avlastning.

NFU har i flere år krevd en undersøkelse for å avdekke hvorvidt kommunene får tilstrekkelig med midler til å løse de lovpålagte oppgaver.

Ressurskrevende

Fra 2004 ble det innført en

toppfinansieringsordning for ressurskrevende brukere. Den innebærer at kommunene kan søke om midler knyttet til særlig ressurskrevende brukere. Mange personer med utviklingshemming faller inn under denne ordningen.

For å bli regnet som ressurskrevende bruker måtte kommunes netto utgifter til lønn i 2006 overstige innslagspunktet på 745.000 kroner per bruker. Ut over innslagspunktet får kommunene i 2006 kompensert 70 prosent av utgiftene på landsbasis.

En reduksjon i tilskuddet knyttet til kriteriet utviklingshemmede 16 år og over vil nødvendigvis bidra til at tilskuddet til ressurskrevende brukere må økes betraktelig. NFU påpeker dette i høringssvaret.

Nye kriterier

Utvalget anbefaler at antall barn med grunn- og/eller hjelpestønad 6-15 år innføres som et kriterium i kostnadsnøkkelen for å fange opp variasjoner i kommunes utgiftsbehov til spesialundervisning. NFU støtter dette forslaget.

NFU mener at kriteriet også bør omfatte tilskudd til helse- og sosialtjenester. Det er i dag mange familier som har barn med nedsatt funksjonsevne som ikke får de tjenester de har krav på. Kriteriet må vektas opp slik at det også kan dekke kommunenes utgifter til avlastning, støttekontakt og omsorgslønn.

Utvalgets forslag til delkostnadsnøkkel for barnehager består av kriteriene andel innbygger 1-5 år, andel yrkesaktive kvinner 20-44 år og andel innbyggere 0-5 år med grunn- og hjelpestønad.

NFU støtter utvalgets forslag til delkostnadsnøkkel for barnehagene. NFU vurderer det slik at de fleste elever som har behov for spesialpedagogisk hjelp også mottar grunn- og hjelpestønad.

TEKST: VIDAR HAAGENSEN
FOTO: MARGRETHE SVEDAL

- proteser
- ortoser
- korsetter
- fotsenger og innlegg
- ortopedisk fotteøy
- barnehjelpemidler
- sits

Å være et helt menneske, er å føle seg som et.

OCH
OCH ortopedi AS
www.och.no

Oslo & Akershus 23 28 82 00	Østfold 69 30 17 70	Telemark 35 56 15 50
Oppland 61 24 73 30	Møre & Romsdal 70 10 06 70	

Aktiv ferie for utviklingshemmede

Røde Kors driver fire aktivitetssentre i Norge som alle tilbyr spennende og varierte ferieopphold for barn og voksne med spesielle behov. Aktivitetstilbudene byr på utfordringer og moro i trygge omgivelser.

Go-kart kjøring, aking, fiskeing, tubekjøring etter speedbåt, seiling, kanopadling, snøscooterkjøring, vannskikjøring, hundekjøring og turer med hest og vogn, sykkel, ski og båt er på aktivitetsmenyen - avhengig av årstid og hvilket senter du besøker.

Felles for alle sentrene er erfarne og dyktige aktivitetsledere. De hjelper deg til å finne aktiviteter du vil trives med og som er tilpasset ditt funksjonsnivå. Og kanskje får de deg til å gjøre ting du ikke trodde var mulig...

Ferieoppholdet varer gjerne ei uke, men weekendopphold er også mulig. Besøk nettstedene til de fire Røde Kors Sentrene for mer informasjon eller ta kontakt med sentrene for å få hjelp og forslag til et opphold.

Eidene

Helgerøvdn. 100, N-3145 TJØME
Tlf. 33 30 32 32
post@eidene.no
www.eidene.no

Merket

N-2923 TISLEIDALEN
Tlf. 61 63 40 05
booking@merket.no
www.merket.no

Haraldvangen

N-2090 HURDAL
Tlf. 63 98 81 00
booking@haraldvangen.no
www.haraldvangen.no

Haraldvigen

Randøyane, N-4639 KRISTIANSAND
Tlf. 38 10 30 80
haraldvigen@redcross.no
www.haraldvigen.no

En modig mann

Gunnar Steinmo er død. Han var medisinsk ansvarlig på Hove-leiren i mange år.

"I VOLDENS VERDEN" er bok om overgrep i institusjoner for utviklingshemmede. Gunnar skrev den i 1983. Boka førte til debatt om institusjonene. Debatten førte til nedleggelsen av institusjonene. Utviklingshemmede kan takke Gunnar for hans innsats. Nå lyser vi fred over hans minne.

Fortsatt er det ikke til å fatte at Gunnar Steinmoen er død. Han ble bare 56 år gammel

– da hjertet plutselig sviktet. Men uttallige er vi som med stolthet kan tenke tilbake på at vi fikk lære denne modige mannen å kjenne. Som aldri lot seg kneble i sin kamp for at utviklingshemmede og andre svakstilte grupper skulle få en plass i samfunnet som likeverdige.

Gunnar vokste opp på Tveiten med sine foreldre og tre søsken. Barndommen var preget av trygghet og kjærlighet i et kunstnermiljø. Han fikk tidlig god kontakt med barn og unge – og spesielt de som hadde kommet ut av kurs på en eller annen måte. Gunnar tålte ikke urettferdighet overfor utsatte grupper i samfunnet. I sin livslange kamp for deres rettigheter brukte han media flittig – til tross for de store påkjenningene det i

perioder innebar for ham personlig. Han hadde kontakt og omgang med folk i alle samfunnslag – fra de med høy status til narkomane og uteliggere.

Gunnar sluttet aldri å utdanne seg – og ble blant annet både diakon og vernepleier. Han arbeidet i mange år som pleier og overpleier ved Toftes Gave, Dagsrudheimen, Emma Hjorts hjem og Fossnes sentralhjem. I tillegg var han koordinator i Svelvik kommune, avdelingsleder innen tidligere HVPU-sektoren i Vestfold, ledet dagsentertjenesten i Porsgrunn kommune, og jobbet som lærer både på videregående skole og folkehøgskole. Til slutt slo han inn på alternativ medisin blant annet som akupunktør og massasjeterapeut med egen praksis i Notodden. Her arbeidet han også i misjonskirken der han lot seg døpe. Gunnar var opptatt av temaet tilgivelse som han både studerte og skrev om.

Mange i NFU vil huske Gunnars mangeårige innsats som medisinsk ansvarlig på sommerleirene på Tromøya. Noe av det de fleste nok likevel husker best ved ham – og som han også ble mest kjent for – er avsløringene han formidlet i boka "I voldens verden" i samarbeid med journalist Thor Steinar Halvorsen. Boka kom ut i 1983. Her beskrev de to det som foregikk av fysisk og psykisk vold, undertrykkelse, umyndiggjøring, urettferdighet og grove brudd på menneskerettighetene bak de vakre fasadene på flere daværende lukkede sentralinstitusjoner for utviklingshemmede

Gunnar Steinmoen (foto: Privat)

som tidligere ikke var kommet offentligheten for øre. Som ansatt i mer enn tyve år bak disse murene kjente Gunnar forholdene bedre enn de fleste. Det er fortsatt like sterkt og like vondt å lese den smerten både han og de andre medforfatterne formidler også om egen avmakt og frustrasjon som pleiere i dette systemet.

Denne boka skapte voldsom debatt over det ganske land og bidro i høy grad til at "Lossius II-utvalget" ble nedsatt med påfølgende full gjennomgang og gransking av de uverdige forholdene. Ikke minst vi i NFU kan takke Gunnar for at han på denne måten var med på å vekke media, fagfolk og ikke minst politikerne om de uverdige forholdene for tusenvis av institusjonsbeboere. Som i sin tur bidro til gjennomføringen av ansvarsreformen.

Våre tanker går til Gunnars familie og barna Camilla, Martin, Roy og barnebarnet Joakim. Vi lyser fred over dette varme, modige og engasjerte medmenneskets minne.

Bitten Munthe-Kaas

En pioner er gått bort

Edith Winje Halaas er død.

Hun ble gammel.

Edith var med fra tiden

institusjoner var vanlig og ingen var mot dem.

Nye tanker ble tenkt.

Utviklingshemmede hørte til i lokalsamfunnet

Edith mente også det.

Hun var aktiv mot fordommer.

Vi lyser fred over hennes minne.

Edith Winje Halaas døde 8. november 2005 på

Rokilde sykehjem i Kristiansund, 89 år gammel.

Pioner i den forstand at hun var aktivt med i fremste linje i den perioden at store sentralinstitusjoner ikke lenger var det eneste "saliggjørende" – det eneste og beste tilbudet til mennesker med psykisk utviklingshemming, den tiden da gryende tanker ble tenkt om at det gikk an for disse menneskene å bo i et vanlig

lokalsamfunn når bare forholdene ble lagt til rette. Edith W. Halaas var bestemt, var rett fram og kunne si ifra, og hun viste hva hun ville. Dette var en viktig egenskap i kamp mot fordommer og trangsynthet i denne pionertiden.

Lokalt var man i Kristiansund tidlig ute med et dagtilbud ved at "prosjektet" Lykkebo ble drevet fram, for en stor del ved hjelp av dugnad og kronerulling.

Med tanke på de endringer som har funnet sted i denne 40 – 50 års perioden, så minnes vi med takknemlighet Edith Winje Halaas som en av de som trakket løype og tenkte andre tanker.

*NFU Kristiansund og Frei lokallag
Margareth Ulseth Solvik
Leder*

Arctic Omega-3 SELOLJE

MED: EPA
DHA, DPA

FLYTENDE   **KAPSLER**

Den ideelle Omega-3 kilden!

Dokumenert effekt:

- For ømme og stive ledd*
- Lett blodtrykk- og kolesterolsenkende
- Ved mild psoriasis og tørr hud
- Positivt for nervesystemet
- Nyttig for diabetikere
- Rent naturprodukt

www.selolje.no

*studier ved Haukeland Sykehus

Markedets reneste selolje. Godkjent av Mattilsynet.

JA TAKK, jeg vil gjerne ha tilsendt Arctic Omega-3 Selolje
Direkte i postkassen • Ikke oppkrav • Engangsbestilling/Ikke abonnement

<p>Flytende</p> <p>Send meg ___stk. flasker 100ml å kun kr. 99,- + porto/eksp. kr. 22,-</p> <p>Send meg ___stk. 4-pk.flasker 100ml. å kun kr. 316,- + porto/eksp. kr. 39,-</p> <p>Navn: _____</p> <p>Adresse: _____</p> <p>Postnr.: _____</p> <p>Sted: _____</p>	<p>Kapsler</p> <p>Send meg ___stk. bokser á 120 kapsler pr/stk kr. 128,- + porto/eksp. kr. 22,-</p> <p>Send meg ___stk. 3-pk.bokser á kun kr. 310,- + porto/eksp. kr. 39,-</p>
---	---

JFM Sunile AS
Svarsending 7899
0097 Oslo

Adressaten betaler for sending i Norge

Distribueres av Posten Norge

Postboks 109 - 5202 Os
Tlf. 56 30 10 00 - Fax. 56 30 10 18
post@selolje.no

BECKMAN LUNDEVALL REVISJON AS
Revisjon • Rådgivning
Tlf. 22 78 28 00
www.blrevisjon.no

RICA

Ditt førstevalg for
overnatting, kurs, møter
og konferanser i Tromsø

RICA Ishavshotel

RICA

RO ressurscenter for omstilling i kommunene
med utvikling av omsorgstjenesten som spesialområde

Kjøpmannsgata 13, Pb. 13, 7501 Stjørdal
telefon 74 83 97 99 fax 74 82 80 80
e-post: ro@ro.no www.ro.no

Vi kjører alltid -
hver time
hele døgnet
alle dager
hele året

Ruteopplysning: 177
www.TIMEkspresen.no

TIMEkspresen
Uthvilt frem - uthvilt hjem

nettbus

Aasand Regnskap AS
3359 Eggedal

N • A • R • F
NORGES AUTORISERTE REGNSKAPSFØRERES FORENING
MEDLEM

**Autorisert
Regnskapsførerselskap**
Eggedal: Tlf. 32 71 18 50 - Fax 32 71 18 68
Presfoss: Tlf. 32 71 23 16 - Fax 32 71 23 11

Eiker Rørsenter AS
Din Rørlegger støtter NFU
Ring oss:
32 27 01 90

**Drammen
Ortopediske
Institutt AS**
Kontoradresse: Rosenkrantzgt. 17, 3018 Drammen
Postadresse Postboks 1034, 3001 Drammen
Tlf. 32 83 04 15 Fax. 32 83 16 84 www.doi.no

**Nord Fron
kommune**
Kommunehuset
Nedreg. 50, 2640 Vinstra

E-post: postmottak@nord-fron.kommune.no
Internett: www.nord-fron.kommune.no

Tlf: 61 21 61 00
Telefax: 61 21 61 01
61 21 61 11
Åpningstid:
Man-fre.....kl 08.00-15.30

Viken Skogeierforening
Besøk vår hjemmeside
www.viken.skog.no

**VIKEN
SKOG**
www.viken.skog.no, tlf.: 32 10 30 00

**ALT I
TRANSPORT**
KAUGERUD TRANSPORT AS

Telefon: 32 71 46 76
Fax. 32 71 47 93
3359 Eggedal

VALIDUS
NORGES STØRSTE HANDELSHUS FOR YTRE OG INDRE SKJØNNHET OG VELVÆRE

Elektroservice Hallingdal Installasjon AS
Elfag*

Gode referanser - Stort geografisk arbeidsområde
Besøk oss i : www.elektroservice-hallingdal.no
Vi støtter det viktige arbeidet NFU gjør.

Bodø Energi

8006 BODØ

Service:
75 54 51 00

Faks:
75 54 51 01

Måler avlesning
800 33 102

Vakt strømbrudd/feil:
75 54 50 50

E-post: firmapost@bodoenergi.no
Hjemmeside: www.bodoenergi.no

BUTINOX®

**Eiendoms-
forvaltning A/S**

Komediebakken 9, 5010 Bergen
Tlf. 55 90 45 30, Fax 55 90 45 31
Støtter NFU sitt arbeide!

BYGG OG TØMMERMESTER

Hans Petter Krane

Tlf. 970 98 482

Falkev. 19, 3475 Sætre

Hammerfest kommune

V/ordføreren

P.boks 1224 9616 Hammerfest

Tlf. 78 42 25 00 • www.hammerfest.kommune.no

Gjør som oss: Støtt NFU

AVOTECH

Elektro • Automasjon • Bygg

Bjørnstjerne Bjørnsons gate 86, 3044 Drammen

Telefon 32 26 03 00, Telefaks 32 26 03 01

• Lang erfaring •

Tank hele døgnet med
STATOILKORT
BANKKORT

- BENSIN
- KIOSK
- DEKK
- BILREKVISITA

Ha en god dag!
Legg turen innom oss!

STATOIL SERVICE PRESTFOSS

Prestfoss Service-Senter AS, tlf. 32 71 01 84. Fax 32 71 01 84.

3350 PRESTFOSS

STRANDVEIEN, 3050 MJØNDALEN

Vi støtter det viktige arbeidet
NFU gjør!

Tlf. 32 87 67 29 - 32 87 62 86

Vi leverer alt til store og
små selskaper:

**KONFIRMASJON,
BRYLLUP,
JUBILEUM**
eller ganske enkelt en
hyggelig anledning.....

VERDAL ASVO

- EN VEKSTBEDRIFT -

SØM/TEKSTIL - VED - TEKSTILTRYKK - INDUSTRIPAKKING
STIKLESTAD ALLE 1, 7650 VERDAL, post@verdal-asvo.no

Lie & Nordli as

TØMRERBEDRIFT

Oppsetting av hus og hytter
Tilbygg - Garasjer - Rehabilitering
Bad- og kjøkkeninnredninger

2050 Jessheim

Mob.: 482 18 838

E-mail: mormord@online.no

TROMSØ KOMMUNE

Sammen for et varmt og livskraftig Tromsø

www.tromso.kommune.no

Tlf: 777 90 000

Nedre Eiker Kommune

v/ ordføreren

www.nedre-eiker.kommune.no

Tlf. 32 23 25 00 - Fax. 32 23 25 99

Trygghet-Service-Livskvalitet

Tore Senneseth

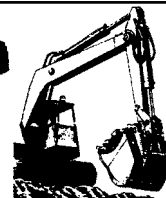
ANLEGGSMASKINER AS

Utfører arbeider innenfor:

- Grunnarbeider ifm tomter/
boligfelt+annleggsledelse
- Riving av hus og større bygg, veg + renseanlegg

Serviceboks 10, 3504 Hønefoss

Tlf.: 32 17 17 15 - Mobil: 976 62 780/957 50 699

ØRI as
-en Vekst bedrift

Øvre Romerike Industriservice as
2072 Dal - Tlf. 63 95 94 60

PROSJEKTCOMPANIET AS
OVE BYRMO

Tollbugt. 69 • 3044 Drammen
Telefon:32 23 44 20 • Fax:32 23 44 21 • E-post:firmapost@prosjektcompaniet.no

ABENA
Hygiene

22 80 43 10

www.abena.no

Atlungstad Hestesportsenter
2312 Ottestad
Tlf: 62 57 60 58
Tlf. 62 57 84 10 (stallen)

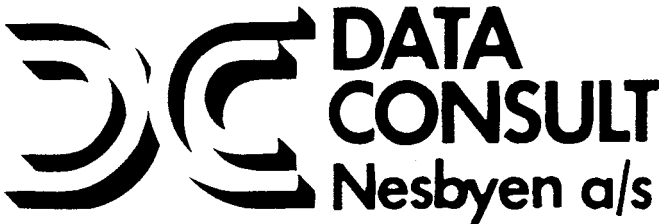
Vi har tilbud om terapiridning, barneridning, ridekurs på alle nivåer og rideleire om sommeren. Kom bare innom for å ta en titt på ponniene og hestene våre, eller se konkurransehester i sving.
Ridning etter avtale.

Vennlig hilsen
Anne og Peder

Nord Trøndelag
Fylkeskommune

7735 Steinkjer, Fylkets hus
Tlf. 74 11 10 00 - www.ntfk.no
Støtter NFU i Nord-Trøndelag

DATA CONSULT
Nesbyen a/s

En nyttig samarbeidspartner

Næringstunet Nesbyen Tlf. 32 07 27 10
Sjåheimvegen 26 Web: www.dcnesbyen.no
3540 Nesbyen E-post: firmapost@dcnesbyen.no

ORTO

Lymfeødem, Støtterputer og Parykker AS

Ta gjerne kontakt for info eller demonstrasjon
Gjøstiv. 17, 2614 Lillehammer
Tlf. 61 25 45 50 - Fax. 61 25 04 30

Kraftverkene i Orkla

7393 Rennebu •
Tlf. 72 42 83 00

Aetat
Telemark

Pb. 1012, 3905 Porsgrunn
Tlf. 35 57 33 00
Fax. 35 57 33 41
www.aetat.no
Jobb til mennesker
- mennesker til jobben

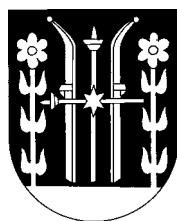
MJØNDALEN
BILGUMMISERVICE A S

HAGATJERN SV. 31 - 3050 MJØNDALEN - TLF. 32 87 47 70
ALT I DEKK

Gol Taxi

Taxi, Maxitaxi og Rullestol

320 74 213

Skien kommune

Rådhuset, Pb. 158
3701 Skien

Tlf: 35 58 10 00 - Fax: 35 52 91 30

www.sartorsenter.no
Tlf: 56 32 54 44

ASFALTERING

Asfaltering av
Gårdsplasser • Innkjøringer mm
Tlf. 41 51 99 70

BJØRN HALVORSEN ASFALTERING
Oppretting & Asfaltering
3650 Tinn Austbygd

Det er her i distriktet det skjer!

Kontakt oss heile døgnet på
Telefon 815 22 002
Telefaks 55 21 73 50
Internett: <http://www.spv.no>
E-post: sparebanken.vest@spv.no

Wolstad Sandforretning as

Tlf. 32 78 48 48 / 32 78 48 46
Fax 32 83 47 96

Leverandør av sand og singel

Gulvstøp * Muring

Morten Borgan

Murer

Markveien 37, 3300 Hokksund
Telefon 32 70 08 06, 901 23 702, telefax 32 75 97 68

Distriktets ledende varehus
Vi holder været ute, og trivselen inne
P-hus plass for 250 biler
Tlf. 32 12 86 00 - Fax. 32 12 65 97
www.honefossenteret.no

Grønn Vekst

Velkommen til

EIKERBUSSEN TURBILER

Tlf. 90 90 10 52

Besøk oss på: www.eikerbussen.no

TJENESTER FOR FUNKSJONSHEMMEDE

I forbindelse med ny administrativ organisering i Stange kommune f.o.m. 2003, ble virksomheten Tjenester for funksjonshemmede etablert. Virksomheten skal yte tjenester til utviklingshemmede som er leietaker i 52 omsorgsboliger samlokalisert i 12 bofellesskap. Videre gir virksomheten tjenester til utviklingshemmede i egen bolig eller som er leietagere i kommunens øvrige boligmasse.

Virksomheten skal i samarbeide med andre aktuelle virksomheter kartlegge behov, planlegge og gi nødvendig kommunalt tjenestetilbud til utviklingshemmede spesielt og funksjonshemmede generelt.

Vår kontoradresse er Vika, Åkershagan, 2312 Ottestad, telefon 62 58 56 00.

Ing. M.O. Schøyens Bilcentraler AS

Vi tar deg med på tur!

- Turbusser
- Kortere eller lengre oppdrag
- 80 år i bransjen

Ta kontakt for hyggelig tilbud!

Tlf. 61 26 67 50
Faks: 61 26 67 51
Industrigt. 62,
2619 Lillehammer

e-post: tur-oppland@sbc buss.no • www.sbc buss.no

Murarbeider

mjøndalen
MUR & PUSS AS

Strandvn. 22a, 3050 Mjøndalen. Tlf. 32 87 46 12 Fax 32 87 53 15

KONTORMILJØ

Møbler & Interiør

KONTORMILJØ Ringerike AS

Osloveien 75, 3511 Hønefoss.
Tlf. 32 11 50 50 Fax. 32 12 40 61

Alt av innredning til kontor, sykehjem, skoler, barnehager.
Noen av våre leverandører

Kontorstoler

Kontormøbler

Skolemøbler

Gjøvik Taxi

Ta ingen sjanser
kjør trygt med
Gjøvik taxi.

Tlf: 61 14 52 52

Vi fører mange typer tekniske hjelpemidler

EuroContact Norge as

Øvre Flatåsv 18,
7079 Flatåsen

Tlf: 72 59 42 40

Fax: 72 59 42 41

Norservice Bil er totalleverandør av tjenester til deg og din bil. Biltilpassing er vårt hovedområde.

Det er viktig at funksjonshemmede får individuelt tilpasset sin hverdag, spesielt i bilsammenheng, der sikkerheten er en viktig faktor. Vi i Norservice Bil har lang erfaring med individuelt tilpassing og ombygging av person- og varebiler, uansett funksjonshemming. I tillegg til biltilpassing utfører vi:

Bilombygging	Oppretting
Service	Lakkering
Ordinære reparasjoner	Bilpleie
EU-kontroller	Bilinnredninger

Fysioterapeuter, ergoterapeuter, hjelpemiddelsentraler og trykkekontorer, samt private eikarer benytter våre tjenester og vårt utprøvningscenter for biler og utstyr. Spesielt nevner vi Recaro bilstoler, som kan tilpasses individuelt. Har dere behov for gipsbein som belænes av venstre fot, eller lettere servostyring, elektrisk gass, brems, styring, heiser eller andre hjelpemidler utfører vi oppdraget. Kort sagt, vi skreddersyr bilen etter deres ønsker og behov. Vi samarbeider med 34 autoriserte verksteder i Norge. Har du behov for informasjon om deres muligheter til å få dekket omtryggingkostnadene over Trykkesystemet? Vi hjelper deg gjerne.

Kontakt oss på telefon **73 88 08 08** på dagtid eller benytt vår 24 timers vakttelefon **990 41 661** ved nødhjelp.

Vårt hovedkontor er i Trondheim.
Adresse: Jarleveien 12 - 7005 Trondheim

Norservice er en industri- og servicebedrift med 240 ansatte. For ytterligere informasjon se
E-post: bil@norservice.no
www.norservicebil.no

NORSERVICE BIL

Trondheim Mørtelverk AS

P. boks 1879, LADE, 7440 Trondheim
Tlf. 73 87 40 00 - Fax 73 87 40 01

 Akershus	Midt Nett Buskerud Nedmarken - 3370 Vikersund Tlf. 32 78 32 78	 Nord-Trøndelag	Rema 1000 Oppdal
Sigma Regnskap AS Tlf: 63 85 11 33 Fax: 63 85 04 68 Løken Senter, Pb. 63, 1960 Løken	Østfold	Bildeler Steinkjer AS Ølveg. 24, 7715 Steinkjer Tlf: 74 16 99 92	Norgesmøllene DA 7350 Buvika Tlf. 72 86 60 00 - Fax. 72 86 60 01
Team Regnskap AS Pb. 130, 2051 Jessheim Tlf. 63 94 61 60	Marker Gjensidige Brannkasse Storgt.55, 1870 Ørje Tlf: 69 81 01 80 Fax: 69 81 01 90	Møbelringen Ytre Namdal AS 7970 Kolvereid Tlf: 74 38 29 00	KN Entreprenør 7242 Knarrlagsund Tlf: 72 44 09 90
Lindhardt Grafisk HTR Romerike Tlf: 63 99 08 90 www.htr.no 2022 Gjerdrum	 Hedmark	Oras Armatur AS 7120 Leksvik Tlf: 74 85 41 10	 Møre og Romsdal
Gjerdrum Almenning Tlf: 63 99 04 37 2022 Gjerdrum	Utstillingsplassen Eiendom AS Vangsv. 111, Postboks 403 2303 Hamar - Tlf. 62 54 00 50	Overhalla Spareforening Ranemsletta, 7863 Overhalla Tlf: 74 28 12 03 Fax: 74 28 12 01	Fjord1 Mørebil 6100 Volda Tlf. 700 74 700
Nannestad Arbeids og Aktivitetssenter Tlf: 63 93 08 95 Bakhusvegen 2030 Nannestad	Svartbekk-Kroa AS 2411 Elverum Tlf. 62 41 37 50	 Oppland	Høgskolen i Molde Tlf. 71 21 40 00
 Buskerud	Løten Helsetun Sykehusv. 10, 2340 Løten Tlf. 62 50 80 00 Fax: 62 50 80 01	A/S Snertingdal Auto 2826 Snertingdal Tlf. 61 18 43 35	Ekornes Møbler Bankv. 14, 6200 Stranda Tlf. 70 25 52 00
Bjørn Skinnes AS Forskaling - Armering - Betong Nedbergkollvn.30,3050Mjøndalen Tlf. 32 87 71 94	Hydro Texaco Vallset Trafikksenter 2330 Vallset - Tlf. 62 58 70 60	Øiom Karosseri 3520 Jevnaker Tlf: 61 31 13 74	AMFI SUNNDAL 6600 Sunndalsøra Tlf. 71 69 29 31
Klokkarstua Shellsenter 32 79 88 10 * Velkommen til oss	Brødr. Skolbekken Malerforretning A/S 2120 Sagstua - Tlf. 952 77 949	Atlier 4 AS Fåberggt. 131, 2615 Lillehammer Tlf: 61 25 47 00	 SORAL Sør-Norge Aluminium AS 5460 Husnes Tlf. 53 47 50 00 Fax. 53 47 50 26
Oddvar Bringo Aut. maskinentreprenør Alfarvegen, 3540 Nesbyen Tlf./Fax.32 07 01 61-416 89 967	Aktør AS Industriv.9, 2212 Kongsvinger Tlf: 62 88 66 60 Fax: 62 88 66 61	Lillehammer Taxisentral Tlf: 61 22 20 20	
Drosjene 3628 Veggli Tlf: 32 74 61 46 Mob: 913 74 753	Ester Hektoen A/S Barne - dame - herre 2500 Tynset - Tlf. 62 48 01 76	Grønvold Eiendom AS Storgt.86, 2603 Lillehammer Tlf: 61 25 85 55	
Odd Hovelsrud & Co Hyggenvn. 21, 3440 Røyken Tlf. 31 28 55 15 - Mob. 952 20 671	Alt innen gravning, planering og massetransport ADK1 Knut Nergård 2450 Rena Tlf: 62 44 46 66 Mob: 41 43 36 67	Lillehammer Motorcentral AS Industrigt. 58, 2619 Lillehammer Tlf. 61 27 16 60	
Hurum Produkter ønsker NFU lykke til www.hupro.no	 Troms	 Sør-Trøndelag	
Felleskjøpet Øst Vest Kongsberg Tlf: 815 00 333 • Støtter lokallaget	Nor Team Entreprenørforretning AS Pb.374, 9305 Finnsnes Tlf: 77 85 10 80	Rønningsgrind A/S 7290 Støren - Tlf. 72 43 18 13 - Mob: 906 46 702	
Maskinentreprenør Jan Tore Borgersen Tofte. Ring i dag: 908 57 849	Odd Berg Gruppen Pb. 233, 9253 Tromsø Tlf: 77 62 15 50	B&B Entreprenør 7290 Støren Tlf:72 43 02 20 Fax: 72 43 02 21	
Flesberg Kommune V/ordføreren	Amor's Blomster Vestregt.3, 9008 Tromsø Tlf: 77 65 70 51	NOR MAS AS 7224 Melhus Tlf: 72 87 15 11	
Numedal Betong AS Tlf. 32 74 52 70 Bergstøl Pukkverk og Sandtak AS Nore Bygg Tlf. 32 74 53 34/992 67 920	BUNNPRIS Man - Fred 9 - 21 Lørd 9 - 20 Finnsnes Tlf: 77 84 01 00	Tydal Kommune Tlf: 73 81 59 00 www.tydal.kommune.no	
Golberg AS Aut. mask. entreprenør 3550 Gol Mob. 481 52 210	Skjervøy ASVO Industriv.7, 9180 Skjervøy Tlf: 77 77 75 77	Åfjord Kommune 7170 Åfjord Tlf: 72 53 23 00	
Salong Alf Andersen Nedre Storg. 16 3015 DRAMMEN	 Nordland	Fosen Økonomen Regnskapsbyrå Rådhusv.20, 7100 Rissa Tlf: 73 85 10 75	
SAGA AS Trelast og byggevarer Tlf. 32 78 31 00	Saltdal kommune 8250 Rognan Tlf. 75 68 20 00	Albert E.Olsen AS Fossegrenda 17, 7038 Trondheim Tlf: 73 95 60 11	

BUE STIFTELSEN
Langørjan gård, 7100 Rissa
Tlf. 73 85 30 00
www.buestiftelsen.no

Sotra Apotek
Ditt lokale apotek i 20 år
Støtter NFU
Tlf. 56 32 62 70
Alliance apotek

 <p><i>Hordaland</i></p>	 <p><i>Oppland</i></p>	 <p><i>Nordland</i></p>	
 <p>ALGAARD A-S Ekravegen 27, 5261 Indre Arna Tlf. 55 39 31 00</p>	 <p><i>Gjøvik kommune</i> Tlf: 611 89 500</p>	 <p>Nesna kommune Tlf. 75 06 70 00 Fax. 75 06 70 01</p>	<p>Beleggsenteret Vakre hjem Søderlundmyra 58, Mo i Rana Tlf: 75 15 25 65 MALING • TAPETER • GULVBELEGG TIPPER • MALLERARBEID FLISER • PARKETTER </p>
<p>Espevær Gjensidige Assuranseforening 5444 Espevær. Tlf. 53 42 42 39</p>	<p><i>John's glass og fasade as</i> Skansen 16C, 2670 Otta Tlf: 61 23 07 10</p>	<p>GarantiKraft -Normalt lave sommerpriser -Garanti mot høye vinterpriser -Strømforsikring inkludert Tlf. 76 11 80 00 www.trollfjord.no</p>	 <p>Vefsn Kommune 8654 Mosjøen Tlf: 75 10 10 00 Fax: 75 10 10 01</p>
 <p>Odda Rutebuss AS Pb. 34, 5751 Odda Tlf. 53 64 18 65</p>	<p>Visma Services Pb. 475, 2803 Gjøvik Tlf: 61 10 81 00</p>		
 <p>HARDANGER Gjenvinning AS Husemoen Industriområde 5780 Kinsarvik Tlf. 53 66 34 85</p>	 <p>Næringsrådet i Gjøvik-regionen Tlf: 61 14 67 00 www.naeringsradet.no</p>		
 <p>Kleppeservicecenter Birger Haugland AS 5300 Kleppesø - Tlf. 56 14 02 95</p>	 <p><i>Troms</i></p>		
 <p>Møllereens SIDEN 1866 Norgesmøllene AS Pb. 293, Nesttun - 5853 Bergen Tlf. 55 22 49 00 Fax. 55 22 49 48</p>	 <p>HYDRO</p>		
 <p><i>Oslo</i></p>	 <p><i>Sør Trøndelag</i></p>		
 <p>Data og lesetekniske hjelpemidler for blinde og svaksynte Akersbakken 12a, 0172 Oslo Tlf. 23 32 75 00 - Web: www.bojo.no</p>	<p>PRIMA as nærhet og mangfold Idrettsveien 2, 7072 Trondheim Tlf: 72 89 43 00 Fax: 72 89 43 01 www.prima-as.no</p>		
<p>Job Consult A.S Autorisert Regnskapsførerselskap Pb. 9264 Grøndland Grøndland 4, 0134 Oslo Tlf. 23 16 33 40 - post@jobconsult.no</p>	 <p>Grilstad Fabrikker AS Ranheimsveien 129, 7488 Trondheim Tlf. 73 82 39 00 - Fax. 73 82 39 01 www.grilstad.no</p>		
 <p>CityMaid Flyttevask og faste oppdrag Tlf. 40 00 63 30 Fax. 22 72 99 89 Få tilbud på www.citymaid.no</p>	<p><i>Graving - Lasting - Transport - Grusleveranse</i> Leif Magnar Hepsø Maskinstasjon 7096 Kvål Tlf. 72 85 22 08 - Mob. 915 97 465</p>		
 <p><i>Nord-Trøndelag</i></p>	 <p>MELHUS KOMMUNE Rådhuset, 7224 Melhus Tlf. 72 85 80 00 Fax. 72 85 80 58</p>		
<p>maxit Leca maxit Group Industriveien 13, 7500 Stjørdal Tlf: 74 83 30 40</p>	 <p>Kvikne-Rennebu Kraftlag A/L Berkåk, 7301 Rennebu Tlf 72 42 80 00 - www.krk.no</p>		

Orkla Grafiske A/S
Grønøra
7300 Orkanger
Tlf: 72 48 23 20
Fax: 72 48 26 85
E-post:
firmapost@orklagrafiske.no

Finn Pettersen AS
Entreprenør
Grønnegt.104
2317 Hamar
Tlf: 62 53 56 00
Fax: 62 53 56 01

Kraftinor

P.boks 54, 8501 Narvik
Tlf. 02006
www.kraftinor.no

Vi utfører alt innen taktekkning

FAGKUNNSKAP - TRYGGHET - PÅLITELIGHET

TAKTEKKERFIRMA
Papp & Membraner

Stålfjæra 9, 0975 Oslo - Tlf./Fax 22 25 77 20/21 - Mobil 932 25 865

TAK • BAD • TERRASSER

Velkommen på organisasjonsleir til sommeren

Det er vinter og mørke tider. Men snart er sommeren her.

Har du planene klare for sommeren? NFU arrangerer organisasjons- og ferieleir i år også. Leiren er på samme sted. Hove leir på Tromøya utenfor Arendal. Datoene er lørdag 22. juli til lørdag 29. juli. Treff gamle og nye venner. Leiren er lærerik og hyggelig. Spennende aktiviteter, kurs og informasjon om NFU blir det.

Du må være medlem av NFU for å delta på leiren. Du får være med på leir hvis du melder deg inn i NFU samtidig med påmelding.

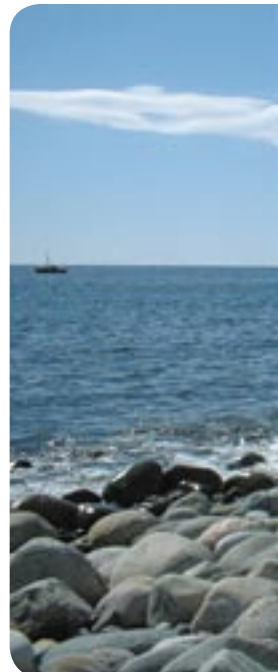
Leiren koster 4500 kroner. Ledsager betaler samme pris.

Meld deg på nå! Mange ønsker seg leirtur. Garanti for plass gir vi ingen. De som først melder seg på får plass.

Fyll ut skjema hvis du ønsker NFU-leir i sommer.

Send i posten eller meld deg på nettstedet www.nfunorge.org eller send på faks til oss. Informasjon om postadresse og faksnummer finner du på neste side. Påmelding til nettsted har nettadresse: www.nfunorge.org/leir

Spørsmål om leiren? Ring NFU på telefon 22 39 60 50 eller skriv en e-post til post@nfunorge.org

JA! Jeg ønsker å delta på NFUs organisasjons- og ferieleir på Hove leir- og friluftssenter på Tromøya fra 22. til 29. juli.

Navn: _____

Er medlem / vil melde meg inn _____

Adresse: _____

Poststed: _____

**Norsk forbund
for utviklingshemmede**
Svarsending 1225
0090 Oslo

Kommer alene JA NEI

Har med ledsager JA NEI

Kan dele rom JA NEI

Må ha enkelt rom JA NEI

Trenger mye hjelp JA NEI

Bruker medisin JA NEI

Kontaktperson hjemme: _____

Telefon: _____

Skjemaet klippes ut og sendes til NFU, Postboks 8953 Youngstorget, 0028 Oslo
Alternativt på faks 22 39 60 60 eller post@nfunorge.org

Profilmateriell

Buttons i to varianter:

Liten 3,- kr

Stor 5,- kr

Pins 20,- kr

Penn 8,- kr

Krus 130,- kr

Bordvimpel
Uten fot 150,- kr

Klistremerker
6 merker per ark 6,- kr

NFU formidler
salg av fot,
omkring 150 kr i tillegg

Gratis klistremerker

Annet

Hefte: En individuell og inkludert hjemmetjeneste 110,- kr

NFUs jubileumshefte 30 år 30,- kr

Samfunn for alle temautgave 1 / 2003: Eget hjem 70,- kr

Samfunn for alle temautgave 6 /

2001 Livssituasjonen – 10 år etter reformen 70,- kr

Helt topp (video til leie) 90,- kr

Soler i keramikk – serie på tre av Herleik Kristiansen 30,- kr

Kursmaterieill

Alle kurshefter 35,- kr per hefte.

Kursmappe 20,- kr

Kursbevis 10,- kr

Frakt kommer i tillegg

Fra foreldrehjem til eget hjem

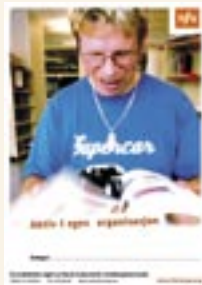
Kommunevalg

Stortingsvalg

NFU
– en organisasjon

Aktiv i egen organisasjon

NFU's prinsippprogram

Vi og samfunnet

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Bestill i dag

Bestilling _____

_____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

Norsk forbund
for utviklingshemmede
Svaresending 1225
0090 Oslo

 <p><i>Akershus</i></p>	<p>Elementmontasje AS 3055 Krokstadelva Tlf: 32 87 34 90</p>	 <p>Sigdal Kjøkken as 3358 Nedre Eggedal Tlf. 32 71 40 00 - Fax. 32 71 38 41 www.sigdal.com</p>	<p>Sørlokken Graving & nekring Pershaugv.17, 2312 Ottestad Tlf: 62 57 26 25 Mob: 99 03 88 04</p>
<p>Skedsmo Pukkverk AS Nygaten 41, 2010 Strømmen Tlf: 63 87 60 68 Fax: 63 87 60 87 *Alle typer pukkverks produkter*</p>	<p>KJELL ROYNE HEIA Graving og transport Mob: 97 59 39 55 Flesberg. www.kjell-royne-heia.com</p>	<p>HallingKraft AS Tlf: 32 08 66 00 www.hallingkraft.no</p>	 <p>Brugt. 50 Pb. 4, 2301 Hamar Tlf. 62 53 68 88 Fax. 62 53 68 89</p>
<p>DnBNOR Vektortorget, 2000 Lillestrøm Tlf: 03000</p>	<p>Regnskapsjefen Gml. Riksv. 333, 3055 Krokstadelva Tlf. 32 23 15 30 Fax. 32 23 15 31 www.regnskapsjefen.no</p>	<p>expert Kongsberg Vi støtter NFU lokalt Kom eller ring 32 73 20 90</p>	<p>Ing. Jon Hallås AS Storgt.15, 2408 Elverum Tlf: 62 41 75 55 Fax: 62 47 75 60 elverum@inghall.no</p>
<p>REGISTRERT REVISOR STEIN BONSTED Solheimsv. 62 A - 1473 Lørenskog Tlf. 67 90 32 66 Fax. 67 90 38 71</p>	<p>Ole Varlo Kran og Transport Solumsmoen Mob: 918 23 203</p>	<p> Alliance apotek Apotek Bien CC Drammen</p>	<p>Brødr. Stenskjær A/S 2120 Sagstua Tlf. 91 74 22 45 90 61 54 29/90 61 54 30/90 87 82 01</p>
<p>interoptik Jessheim Jessheim Storsenter Tlf: 63 92 77 50</p>	<p>Dahlen Transport Levering til rett tid 3300 Hokksund Tlf: 922 93 220 se tilbud på www.dahlentransport.no</p>	<p> Telenor Mobil AS</p>	<p>Optiker Kari Simensen Brenneriet, 2337 Tangen Tlf. 62 58 25 60</p>
<p>Sæther Elektriske A/S Nittedalsgt. 31, 2000 Lillestrøm Tlf: 63 80 40 60 Fax. 63 81 04 50</p>	<p>*Bruk din lokale rørlegger* Enderud Rørservice *Eggedal*</p>	<p> HTR ELEKTRO Dagali, 3580 Geilo Tlf. 32 08 98 65 Fax .32 08 98 66</p>	<p> RINGSAKER KOMMUNE Pb. 13, 2381 Brumunddal Tlf. 62 33 50 00 Fax. 62 33 50 31</p>
<p> Buskerud</p>	<p>HELSE EKSPRESSEN Kalsvogna 924 17 400</p>	<p>Modum ASVO Besøk oss: www.modumasvo.no *Vi jobber gjerne for deg!*</p>	<p> KB elektro a.s Sørbygdev. 30, 2335 Stange Tlf. 62 57 28 58 Fax. 62 57 30 32</p>
<p>TRENGER DU ELEKTRIKER? Ing. T. Vidvei AS Aut.El.entrepenør,3359 Eggedal Tlf: 32 71 48 00/ Mob: 957 58 191 www.vidvei.no post@vidvei.no</p>	<p>ELKJØP Stormarked Kongsberg Tilbud til å stole på!</p>	<p>FEMINA Dame og Herrefrisør Hønefoss 32 12 14 67/45 65 Vikersund 32 78 78 11</p>	<p>INTERSPORT <i>nye</i> SPORTEN Kongssenteret 2212 Kongsvinger Tlf: 62 81 59 18 Fax: 62 81 92 70</p>
<p>Løven Apotek *Ditt Allianceapotek* Hønefoss Støtter NFU arbeidet</p>	<p>Modum Regnskap og Data AS P.Boks. 195, 3371 Vikersund Tlf. 32 78 86 03 Fax. 32 78 89 40</p>	<p> Øvre Eiker kommune Tlf. 32 25 10 00 Støtter NFU lokalt</p>	<p> Profilert listverk til meget rimelige priser Tlf: 62 35 33 57 Mob: 95 12 10 83 Fax: 62 35 54 52 www.treportalen.no</p>
<p>Kiwi Åmot Kjapt - Trygt - Billig Tlf: 32 78 43 20</p>	<p>Eiker Bladet Grunnlagt 1991 Kommer ut hver onsdag i Øvre og Nedre Eiker Tlf. 32 87 20 23 - Fax. 32 87 20 24</p>	<p>Alt i bilreparasjoner GPS Bil & Motorsport Skotselv Næringspark 3330 Skotselv, Tlf. 32 75 95 30</p>	<p><i>Finnmark</i></p>
<p>Møbeltapetserer Ole Kr. Olavsén * Trekker alle typer møbler * Tlf: 32 14 26 23 Ring i dag.</p>	<p>Løken Graveservice Gode referanser for: *Graving * Planering * Sprenging Ring i dag: 958 33 700.Hallingdal</p>	<p> Hedmark</p>	<p> Alta Kraftlag a/l Markv.46, 9509 Alta Tlf: 78 45 09 00</p>
<p>FMC Times Tlf: 32 20 35 00 Fax: 32 20 35 10 Tomtegt.36, 3012 Drammen www.fmcbiopolymer.com</p>	<p> MobilData MODUM Nedmarken, 3370 Vikersund Tlf. 32 78 88 68 Fax. 32 78 90 81 modum@mobildata.no-www.mobildatamodum.no</p>	<p>Borregaard Skoger AS Pb. 102, 2401 Elverum Tlf: 62 41 96 50 Fax: 62 41 96 79</p>	<p> Telemark</p>
<p> BYGGMESTER INGAR HVILA NYBYGG-TILBYGG-RESTAURERING Furuvn.3, 3408 Tranby Tlf: 32 85 03 16/918 42 727</p>	<p>UTLEIE AV LIFT 15 meters teleskop Eystein Tangerud Mob: 900 85 929</p>	<p> Nord-Odal Gjensidige Brannkasse 2120 Sagstua Tlf: 62 97 88 50 Fax: 62 97 88 51 Bruk ditt lokale forsikringselskap</p>	<p> isola www.isola.no</p>

Kontakt oss!

Landsstyret

Forbundsleder

Helene Holand
22 39 60 50/91 12 24 59
helene@nfunorge.org

Nestleder

Gunn Strand Hutchinson
91 33 82 99
gunn.strand.hutchinson@hibo.no

Steinar Sandnes

57 00 92 46
steinar.sandnes@c2i.net

Hilde T. Skumsrud

61 17 23 55
hilde-ts@frisurf.no

Alf Anvedsen

52 71 21 27
alf.anvedsen@
haugesund-sparebank.no

Tor Eikeland

90 11 80 75
tor.eikeland@nav-interim.no

Kari Melby

33 77 95 65
kar-melb@online.no

Nasjonalt

**Norsk Forbund for
Utviklingshemmede**
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2a, 7. etage
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60

post@nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417
Postgiro: 0814.30.50085
NFUs gavfond: 8200.06.35673

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

Sporveisgaten 10, Etb. 4
0354 OSLO
22 69 54 10
info@nfu-oslo.no

NFU Akershus Fylkeslag

Postboks 33
1914 YTRE ENEBAKK
66 81 91 95/64 92 62 53
tbh@bluezone.no

NFU Østfold Fylkeslag

Vinjesvei 16 A
1605 FREDRIKSTAD
69 31 98 63
nfu-ostfold@fredrikstad.online.no

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Eva Olsen Høisveen
Ringsakervegen 38
2380 BRUMUNDDAL
62 34 09 14/48 19 39 60
eo-ho@online.no

NFU Oppland Fylkeslag

v/Anne-Lise Arnkvern
Bankgata 19 g
2609 LILLEHAMMER
61 25 28 10
ala@nesodden.com

NFU Buskerud Fylkeslag

Kontakt ved lokallag

NFU Vestfold Fylkeslag

Baglergt. 3
3111 TØNSBERG
33 33 30 88/91 19 24 87
nfu.vf@frisurf.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Arild Kvitsand
Ødegårdsfeltet 37
3810 GVARV
35 94 93 16/99 63 60 40
arild.kvitsand@c2i.no

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Solveig Lohne Ørum
Solheimsvn. 11
4817 HIS
37 01 13 05/92 85 48 55
sl-orum@online.no

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan Harald Lilledrange
Meiseveien 4
4400 FLEKKEFJORD
38 32 38 69/90 77 26 68
reklame@rt.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Ryfylkegt. 22
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Boks 13
5838 BERGEN
56 14 31 58
oeide@jdrccables.com

NFU Sogn Og Fjordane Fylkelag

v/ Gunhild Skinlo
Boks 118
6821 SANDANE
57 86 54 66/47 60 59 84
gunhildterese@hotmail.com

NFU Møre Og Romsdal Fylkeslag

Postboks 9140
6023 ÅLESUND
70 17 29 15/92 08 31 04
nfumr@adsl.no

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Steinar Nyland
Tjurruppynten 20
7227 GIMSE
72 87 12 66/93 09 28 54
s.nyland@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Turid Inderberg
Postboks 304
7600 LEVANGER
74 05 28 41/95 04 73 13
turid.inderberg@levanger.
kommune.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48/91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Solveig Nylund
9304 VANGSVIK
77 85 32 72/77 85 46 74
leder@nfu-troms.org

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Aud-Inger Onshuus
Myrseth 27
9518 ALTA
78 44 03 66/41 20 67 65
inge-ons@online.no

Jan Erlend Haanæs
Han blir 40 år i år.

Jan Erlend Haanæs har malt
motivet over.
Han blir 40 år i år.
Før lagde han
barnlig enkel tegning av figurer.
Nå maler han på lerret og bruker
silkemaling.
Han bruker klare farger som
bakgrunn.
Kroppene til figurene er alltid
nakne.

Jan Erlend starter i
dyp konsentrasjon før
han begynner å male.

Han ser på malingsboksene og
studerer hver farge nøye.
Så velger han fargene til maleriet
han skal lage.
Når han arbeider
bruker han fargene i
den rekkefølge han har valgt dem
ut.

Siden 2003 har Jan Erlend
deltatt på Lions salgsutstilling
i Oslo.

Flere malerier er solgt.
Noen før de er ferdige.